

ЦІНА 30 ЦЕНТІВ.

Молода Україна

журнал українського демократичного молоді

РІК ВИДАННЯ 8-й

КВІТЕНЬ — 1958

No 46

В ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Є. Федоренко:

У 40-У РІЧНИЦЮ НЕЗАЛЕЖНОСТИ УНР

А. Старицька-Черняхівська:

ПАМ'ЯТІ ЮНАКІВ-ГЕРОЇВ,
ЗАМОРДОВАНИХ ПІД КРУТАМИ

П. П-ко:

ЧАС ТВОРІТИ РЕВОЛЮЦІЙНІ
ПІСНІ

ЧЕТВЕРТА КОНФЕРЕНЦІЯ
ЦК ОДУМ-У

Б. Ол.:

ЮВІЛЕЙ ПОЕТА

В. Сосюра:

ПОЕЗІЙ

Ю. Март.:

ПОЛТАВЩИНА

Леонід Павлюк:

У ПАРТИЗАНІВ

Н. Тусюк:

ДУМКИ І ХАРАКТЕРИСТИКИ
ЛЯ БРУСРА

Рецензії, Одумівська хроніка,

Вісті з України, тощо.

МОЛОДА УКРАЇНА

A Ukrainian Monthly Magazine

Published by
the Central Committee of ODUM
191 Lippincott St., Toronto, Ont.,
Canada

PRESIDENT: E. Fedorenko

Редактує Колегія в складі:

П. Лимаренко, Ю. Мартинюк, Б.
Олександров (головний редактор)
Е. Федоренко.

Адміністратор В. Павлюк.

Передплата на пів року — \$1.75

Передплата на рік — 3 дол.

На два роки — 5 дол.

Ціна окремого числа — 30 центів

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:

Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Англії:

Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London, W. II,
England.

В Аргентині:

"Porohy",
Casilla de Carreo 3184,
Buenos Aires,
Argentyna.

У Франції:

Mr. S. Lewitcki,
Rue M. Demenitroux,
Bat.—4, Ese.—F/97
Centre Petit Pre,
Creteil, Seine,
France.

Post conto:
Paris c/c - 8.286—55

На обкладинці:

ВЕСНА В УКРАЇНІ.

КРЕМЛЬ НЕВДОВОЛЕНИЙ ВІДЗНАЧУВАННЯМ 40-РІЧЧЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТИ

У недільному числі московських "Ізвестій" (з 9 лютого ц. р.) надруковано статтю якогось М. Грициюка, в якій він нападає на "піклувальників з Волл-Стріту" за те, що підтримують український незалежницький рух, організують і беруть участь у відзначуваннях 40-річчя проголошення української незалежності.

"З тієї пори, — пишеться в цій статті, — як усякого роду аматорам чужого добра вдалося покуштувати нашвидку плодів щедрої української землі, минуло майже 40 років. Час, здавалося б, немалій. Ale деякі старожитці Волл-Стріту ще й досі відчувають на устах смак запашного українського сала і вареників із сметаною. Досі їм сnyться ночами рум'яні пироги з криворізької руди з апетитною начинкою із чудового донець-

кого антрациту, сnyться неозорі пшеничні лани Херсонщини і бурякові плянтації Поділля, нікопільський мангани та дрогобицька нафта. Мабуть, саме цими голодними снами навіяна ідея організації у США урочистостей з приводу 40-річчя "незалежності України".

Кремлівський підgłosок мабуть думав про свої московські апетити, вичисляючи всі ці багатства України, на завоювання яких насунули на Україну в 1918 р. червоної полчища Муравйова. Для підсвітського читача ця стаття "Ізвестій" буде хоч тим корисна, що з неї він довідається про святкування 22 січня у США і про діяльність української еміграції та про прихильність діячів США й Канади до української визвольної боротьби.

ПРИКЛАД, ВАРТИЙ НАСЛІДУВАННЯ:

Філія ОДУМ-у в Чікаго, розуміючи тяжке фінансове становище "Молодої України", вирішила допомогти їй і призначила \$34.00 від філії, а також зорганізувала збірку між своїми членами. Збірка дала такі наслідки:

По \$5.00 жертвували: Г. Гарбуз, I. Кириленко, О. Коновал, В. Білокуц, О. Луппо.

По \$3.00: Д. Завертайло, М. Шаблій.

По \$2.00: Я. Меркело, В. Дубина, С. Тарасенко, П. Саботаж, П. Завертайло, I. Яловега, С. Дубовик, А. Луппо.

По \$1.00: О. Дасинів, I. Пелехівський, М. Козюра, Г. Волковець, I. Білик, Д. Грушецький, Л. Ботвін, В. Коновал, М. Шкребець, О. Данилевський, В. Філь, М. Ницько, С. Личик, П. Соломко, Ю. Дяченко, I. Яреско, Б. Шерстюк, Я. Новохацький, Б. Мекі.

Разом на суму \$100.00

Філія ОДУМ-у в Чікаго, ініціаторам збірки та окремим жертводавцям висловлюють сердечну подяку

Редакція та Адміністрація
"Молодої України"

В останньому числі "М. У." трапилася помилка в списку жертводавців на пресовий фонд. Г. Науменко з Фрігольд пожертвував \$2.00, а не \$1.00, як подано в журналі.

З КОЛЯДИ НА "МОЛОДУ УКРАЇНУ"

Філія ОДУМ-у в місті Нью Йорк не забуває про свій пресовий орган "Молоду Україну" і весь дохід з коляди в сумі \$96.75 призначила на пресовий фонд.

Крім того було зроблено забаву, увесь дохід з якої в сумі \$30.00, пішов також на пресовий фонд "Молодої України". Таким чином філія ОДУМ-у в Нью Йорку переслава "Молодій Україні" \$126.75, за що висловлюємо нашим ньюйоркським друзям сердечну подяку.

Філія ОДУМ-у в Дітройті переслава з коляди на пресовий фонд "Молодої України" \$24.00. Філія ОДУМ-у в Ст. Паул — \$41.75; Філія ОДУМ-у в Філадельфії — \$110.00. Сердечно дякуємо.

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД

МОЛОДОЇ УКРАЇНИ" ЖЕРТВУВАЛИ:

Л. Діловська, Рочестер	— — —	\$1.00
А. Скоп, Дітройт	— — —	\$1.00
П. Пальчик, Дітройт	— — —	\$2.00
С. Фірко, Торонто	— — —	\$1.00
А. Мунак, Рочестер	— — —	\$1.00
С. Передерій, Монреал	— — —	\$5.00
I. Мовчин, Нью-Йорк	— — —	\$2.00

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ

ПРИЄДНАЛИ:

I. Гарбуз, Монреал	— — —	7
Ю. Нагорний, Ньюарк	— — —	1
О. Нестеренко, Рочестер	— — —	1
В. Пономаренко, Клівленд	— — —	1

У 40-ву РІЧНИЦЮ НЕЗАЛЕЖНОСТИ УНР

Є. ФЕДОРЕНКО

Сорок років тому в Україні відбулися велики історичні події, що стали поворотним пунктом у новітній історії українського народу. Це були незабутні 1917-1920 роки.

В цих роках Української Національної Революції з сирої етнографічної маси зформувалася модерна українська нація, яка на протязі неповного року видала державні акти суверенності українського народу.

Четвертий Універсал Української Центральної Ради — акт незалежності української держави, був завершеним національно-історичних визвольних прагнень українського народу.

Українська Центральна Рада, революційний парламент, постав в березні 1917 року з ініціативи українських політичних організацій. Вже в квітні цього самого року Українська Центральна Рада скликала Національний Конгрес з представників політичних, суспільно-громадських, коопераційних та культурних організацій. По цілій Україні відбулися масові селянські, робітничі та військові З'їзди та збори волосних, повітових і губерніяльних земств, на яких обирали представників до українського парламенту — Української Центральної Ради. Таким чином Українська Центральна Рада була представництвом не тільки політичних сил України, а й усіх організованих суспільних верств. На чолі першої революційної національної репрезентації, Української Центральної Ради, став світової слави історик М. Грушевський, якого потім обрано першим президентом Української Народної Республіки. Разом з М. Грушевським у проводі національно-визвольної боротьби стали В. Винниченко, С. Петлюра та інші. Цим визначним особам історична доля судила очолити національну революцію та бути першими провідниками цього національно-державного відродження українського народу.

Українська державність 1917-1918 років пройшла через чотири Універсали Української Центральної Ради, до пам'ятного Четвертого Універсалу, що репрезентував дійсне стремління і волю українського народу.

Першим Універсалом, з 27 червня 1917 року, Українська Центральна Рада заявила: "Від нині самі будемо творити наше життя". "Народе Український! У твоїх руках доля твоя. В цей трудний час всесвітнього безладя і розпаду докажи своєю одностайністю і державним розумом, що ти, народ робітників, народ хліборобів, можеш гордо і достойно стати поруч з кожним організованим, державним народом, як рівний з рівним."

Другий Універсал, з 16 липня 1917 року, усупті речі був підтвердженням першого про автономне життя.

Третій Універсал, з 20 листопада 1917 року, визначив правну форму української держави: "Віднині Україна стає Українською Народною Республікою", гарантував українським громадя-

нам демократичні права й окреслював соціальну структуру держави.

Тільки Четвертим Універсалом, з 22 січня 1918 року, закінчився цей процес від автономії до незалежності — створенням Незалежної, Самостійної Української Народної Республіки

Ось світлі й незабутні слова великих історичних документів IV Універсалу: "Український Народе! Твоєю силою, волею, словом, стала на Землі Українській Вільна Українська Народня Республіка. Здійснилась давня мрія батьків Твоїх, борців за вольності і права трудящих."

"Одніні Українська Народня Республіка стає самостійною, ні від кого незалежною, вільною, сувереною Державою Українського Народу."

Ці цитовані вище слова, що перетворилися в дійсність, в Українську Державу, були виявом невтомної волі й історичних прагнень усього українського народу.

Прихід військ Центральних Держав на Україну в 1918 році перешкодив скликанню й відбуттю Українських Установчих Зборів. Проте в 1919 р. було скликано Збори під назвою Українського Трудового Конгресу.

У цьому Конгресі брали участь представники Української Національної Ради — парламенту Західної Української Народної Республіки (Галичина, Буковина й Угорська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснилися віковічні мрії, якими жили й за які вмирали кращі сини України. Віднині є єдина, незалежна Українська Народня Республіка."

Конгрес розпочав свою працю затвердженням актів з'єднання:

"Віднині воєдино зливаються століттями відірвані одна від одної частини єдиної України, Західної Українська Народня Республіка (Галичина, Буковина й Угорська Русь) і Наддніпрянська Велика Україна. Здійснилися віковічні мрії, якими жили й за які вмирали кращі сини України. Віднині є єдина, незалежна Українська Народня Республіка."

Проголошення акту соборності є великою історичною подією в житті українського народу. Цим актом, історично-політичної ваги, український народ заявив перед цілим світом не тільки про свою єдність, а й про єдність всіх українських земель.

З постанням української Держави було досягнено чималих успіхів на міжнародному, дипломатичному форумі. Українська Народня Республіка була визнана "де-факто" та "де-юре" багатьма державами світу. На Версальській Конференції діяла й працювала делегація Української Народної Республіки. Україна як самостійна й суверена держава виступала вже як суб'єкт міжнародного права.

Але проти існування молодої Української Держави виступив традиційний ворог — північний сусід, цього разу в формі комунізму, продовжуючи загарбницьку імперіялістичну політику Москви. Ця війна проти самостійної України тривала три роки. В цьому першому збройному конфлікті з комуністичною Москвою Україна зазнала мілітарної поразки, і під тиском перева-

жаючих сил ворога, армія і уряд Української Народної Республіки примушенні були залишити територію України.

Ця військова поразка — бо ідейно й морально виграв український народ — не зломила духу української нації до боротьби за своє самостійне життя. Український народ не припиняє боротьби на протязі десятиліть московсько-більшевицької окупації. І цю боротьбу українського народу опромінює Національна Революція та державність 1917-1920 років, що є ідеєю і метою дальшої боротьби.

Говорячи про ці великих історичні події 1917-1920 років, ми хочемо зробити й свої висновки. Читаючи спогади та слухаючи доповіді про цю революційну добу, ми, молоді, не всілі зрозуміти, чому багато наших визначних діячів та учасників того революційного періоду дають занадто суб'єктивні оцінки визвольним змаганням — одні лиш хвалять, інші обкідають брудом.

Не бачити або замовчувати хиби та недоліки в своїй історії не сміє той народ, що бореться за самостійне життя. На помилках минулого ми вчимося, щоб не повторювати їх у майбутньому. З другого боку — говорити тільки про помилки та очорнювати діячів і той період, який пробудив наш народ до активного життя, значить відкидати таки найвизначнішу частину історії нашого народу, відкидати його світлу традицію й починати історію від себе. Цим шляхом завдається шкоди не тільки собі, а й цілій національний спільноті — народові.

Беручи під увагу ті обставини, в яких відбувалася Національна Революція, можемо ствердити згідно з доступними українськими і чужинецькими матеріалами, що наші Визвольні Змагання розгорілися у несприятливих для українського народу обставинах. Довга московська неволя склічила наш народ під оглядом національним, соціальним і культурним. Ми творили етнографічну масу, і хоч нашому народові не бракувало ентузіазму в змаганні за своє самостійне життя, проте бракувало досвідченої інтелігенції для державного будівництва.

Українська Революція проходила як під кутом національного, так і соціального визволення. Центральна Рада від самого початку задекларувала своє становище в ділянці соціально-економічних проблем. Але провести належні міроприємства в життя було неможливо тому, що для цього треба було перебудувати існуючу соціально-аграрну систему, перебудова якої вимагала величезних коштів. А їх бракувало досить.

Проте Центральна Рада з своїм хоч і поступовим соціальним законодавством, таки не змогла побороти крайній радикалізм комуністичної програми — пропаганди. Праві українські партії недоцінили соціального питання в час великого революційного руху. Таким чином наш народ виступав роз'єднано, не творив об'єднаного виступу національного організму проти спільногого всім ворога. Це роз'єднання лишається тяжким докором нашій нації, що у вирішальний момент нашої історії не стала єдиним національним фронтом. Це роз'єднання було не тільки серед

народніх мас, а й серед керівних осіб національно визвольної боротьби. Тому серед визначних осіб цього періоду, що стояли в проводі визвольних змагань, особа С. Петлюри стала вище всіх. С. Петлюра зрікся своїх особистих і групових інтересів у користь інтересів державних та служив волі українського народу до самого кінця. Він ніколи не залишив поля бою, і вже разом з Армією та Урядом, під тиском переважаючих сил ворога, залишив межі України. С. Петлюра, як політичний і національний провідник, був не тільки "Українським Гарібалльді", як його називав французький публіцист Жан Пелісьє, а став історичною особою, з іменем якої пов'язується ціла визвольна боротьба нашого народу.

Брак волі до спільної дії паралізував нас у той рішальний період. Багато українців розпорощилося по різних загонах анархістів Махна, Григорієва та отаманів різних "республік", а рабський дух "хахлацької" вдачі кидав інших по загонах Денікіна і йому подібних. Це прокляття пожирало національну енергію та допроваджувало до братовбивчої війни. Ця страшна правда не повинна ніколи повторитися, це повинно бути гіркою науковою для майбутніх поколінь.

Як ми бачимо, були помилки й хиби в вирішальній національній революції. Але наявність цих помилок і хиб випливала з загального стану непідготованості українського народу. Нація, яку століттями денаціоналізували та розділювали, не могла за короткий час відродитися й створити необхідні кадри для державного будівництва.

Не дивлячись на непідготовку нашого народу до національних змагань, поразку зумовили зовнішні сили. Відроджена Україна мала проти себе багато ворогів, не тільки цілий комуністичний світ, а й білогвардійський. Міжнародня ситуація не сприяла також національному рухові. Всесильна Антанта допомагала Денікіну та йому подібним, які вели боротьбу проти України, щоб відновити "єдину неділімую Росію".

Наш народ потерпів військову поразку, але морально й ідейно він переміг. З етнографічної маси, органічно дуже слабо пов'язаної, створилася модерна українська нація. Революція залишила за собою сформований народ. Народ, який розпочав нове життя, новий розвиток, якого не всилі ніхто зупинити. Це епохальне зрушення українського народу піднесло високо прapor національної ідеї — суверенности й самостійності української Держави.

З цим фактом, проти своєї волі, мусіли рахуватися нові окупанти — більшовики. Щоб задоволити наш народ, вони створили фіктивну державу — УССР, яка мала б заступати Українську Народну Республіку. Але нічим, на протязі всіх років окупації, не вдавалося більшовикам побороти стремління українського народу до власної, а не фіктивної, української держави. Цією ідеєю живе наш народ на Батьківщині.

Це підтверджує офіційна московсько-комуністична писанина. З советської преси довідуємося про те, що минулого року святковано дуже гучно 40-літній ювілей советизації України по цілому Советському Союзу. Несподівано почали святкувати на цілій советській території україн-

ський жовтень. У чому справа? Що трапилося? Чому московсько-комуністична пропаганда стала доводити те, що існує суверена й самостійна українська держава? Чому видано стільки книжок, в яких робляться зусилля довести, що ні М. Грушевський, ні С. Петлюра, ні В. Винниченко, з своєю буржуазною Центральною Радою, не бажали добра й самостійності для України, а лише поборювали український пролетаріят? Чому вся комуністична пропаганда спрямована на компромітацію Національної Революції, її діячів та справжніх борців за державність? Коли про це говорить московсько-комуністична пропаганда, то підтверджує той факт, що прагнення нашого народу до державної незалежності загрожує комуністичній імперії. Це означає та-

кож те, що серед українського народу зростає пошана до Національної Революції, її керівників та борців за справжню державність.

Відзначаючи 40-річчя проголошення самостійності України, треба подивляти енергію нашого народу, який, бувши довго в неволі, за короткий час оформив власну державу. Коротка доба великої української національної революції досягла більших успіхів, ніж увесь наш національний рух попередніх століть. На сьогодні ми маємо сформовану державну націю. Українська Народня Республіка, як органічна форма, прийнята українською нацією, є метою нашої боротьби. Ідея Визвольних Змагань живе і діє серед українського народу.

Л. СТАРИЦЬКА-ЧЕРНЯХІВСЬКА

ПАМ'ЯТІ ЮНАКІВ-ГЕРОЇВ, ЗАМОРДОВАНИХ ПІД КРУТАМИ

Від редакції: Нижче подаємо цікавий документ про крутиянські події. Цей документ був надрукований рівно 40 років тому, а саме 19. 3. 1918 року в газеті "Нова Рада", в самий день похорону крутиян на Аскольдовій могилі. З цієї газети ми дану статтю і передруковуємо. При цій нагоді ми дякуємо Панові Євгенові Попівському за відпис статті та її надіслання до нас.

На вас, завзятці-юнаки, що возлюбили Україну, кладу я кращії гадки, мою сподіванку єдину. І їх нема...

Кого ми поховали? Хто зважить той жаль? Зберіть всі хмари з усього світу і не складете тої нерозважної туги, що опанувала серця... Жаль немає ваги. Найпалкіші діти України, найдорожчі жертви на залізний вівтар волі... Історія знає багато жертв, але такої сторінки вона ще не розгортала перед людськими очима.

В часи хрестових походів ішли відбивати Єрусалим лави охоплених ентузіазмом дітей, вони і гинули лавами, з певною вірою в царство небесне і у вічне життя.

Билися до загину герої юнаки Греції та Риму і виступили на бій озброєні всією тогочасною військовою мудрістю, фізичною силою, певні своеї перемоги.

Ллється і до останніх днів кров героїв-патріотів, але вона ллється на війні з ворогом. А ворог що? Ворог воїн, воїн воїнові брат, він поважає свого супротивника, бо розуміє, що доля їх єднає — він убиває під час січі і доглядає, коли візьме в полон, він і карає, та карає тільки смертю.

А що було тут?

Якої вічної нагороди сподівалися юнаки, виришаючи на бій? Вічної смерті.

Чи вони вірили в свою перемогу? Чи сподівались на свою силу? Ой, ні! Чи то були знавці козаки, окурені порохом, призначені до військової справи. Ні, ні. То були гімназисти і молоді

студенти, не призвичаєні до військової справи. Вони не визнавали ні права війни, ні права смертної кари. Їх душам було огидне кожне насильство, убивство, бій.

І вони пішли.

Коли вдарив останній час Україні, вони пішли, 400 юнаків проти 13.000 більшевиків.

Сподівались засипати своїм трупом повіддю прорвану гатку.

І полягли усі.

Чи ж вони не відали, проти кого ішли?

Поки історія людська буде існувати, доти будуть всі і далекі нащадки наші, з жахом, з огидою згадувати страшне слово "большевик".

Кайн, Юда і більшевик. Три людські потвори, три звірі, що викинула на світ Божий якась страшна безодня.

Ні, і ті порівняння неправдиві! Каїн убив брата, але сам вжахнувся свого злочинства і як безумний кинувся тікати від братнього трупа; Юда продав Христа, але не стерпів муки сумління і "удавився" сам. А більшевик перед смертною карою, перед розстрілом відрізував носи, вуха, проколював очі, випускав тельбухи, добивав недостріляних прикладами по голові, мов скажених собак, і тішився муками своїх братів.

Все те відали ті герої юнаки і пішли свідомо на нелюдські муки, щоб затримати ворога, щоб дати можливість Україні підписати мир з центральними державами, що дасть щастя і спокій народові нашому. Народові, що сам потяг з більшевиками і повстав на своїх: святий Боже, де ж Твоя правда?

За що ж загинули ці найкращі сини України? Хто їх не знав? Хто не знав Поповича?

Бідний, дорогий товариш!

В часи, коли гинула вся Україна, як він кидався скрізь, щоб всім допомогти, щоб роздумувати іскру надії. Чи є хто з українців у Києві, хто не знав Володю Шульгина?

Його ніхто не звав Володимир Яковлевич, не зважаючи на те, що він уже кінчив університет

— так хотілось кожному сказати щось тепле, ласкаве цій всім дорогій, всім любій, всім рідній людині.

Від коли скінчив гімназію, він став душою молоді і теплим зв'язком між нею і старшим поколінням, бо він був увесь — любов до України. Палкий організатор, палкий промовеца, теплий заступник всіх тих, що постраждали за Україну, любий, дорогий, незабутній Володя Шульгин!

Він згromаджував, єднав молодь і разом з тим всією своєю істотою збуджував у людей старшого віку віру в долю України!

Іого нема. Був душою молоді і разом з нею ішов на смерть.

А ті гімназисти 6, 7, 8 клас — дорогі діти на світанні життя. Чи то ж їм треба було умирятися? Вони всі понесли на жертву Вітчизні свою молодість, радість, щастя, нерозважне горе кревних і молоде своє життя.

Заметене снігом поле, а на йому похапцем окопалися чотириста юнаків, без штабу, без опанцереного поїзду; по три набої на душу. Загарчало здалеку, почали наступати з усіх боків колонами більшевики. Тринадцять тисяч вибрудків на чотириста беззбройних юнаків...

Єдиний командир юнацької батави, що лишився з нею, сотник військовий, звернувся до юнацтва: "Вже нам, товариши, не вертатися на Україну, послужімо же всі ненъці, поляжемо за неї всі".

Всі поклялися. Три дні боролися — і полягли на чорнім полі смерти.

Закіпіло більшевицьке свято. Шляхетні голови молоді, що жили лише вищими поривами, любов'ю до народу, били прикладами, виймали очі, мордували нелюдськими муками.

Що смерть? Смерть ласка, — смерть хвилини...

А муки ті? Сердешна Україна. Чи ж вона того хотіла? Бідна, нещасна, стократ нещасна і самотня в дні своєї волі, оточена гадюкою ворогів, від уст рідних дітей відбирає хліб і дає чужинцям, щоб всіх порівняти, — і має подяку — ненависть, зраду, зло! — На ту волю народню вона ж віддала останню свою оборону, свою чесну інтелігентну молодь.

Ой, ой, ні! Тих жертв не можна забути, не можна подарувати.

Але вони кличуть не до помсти. Не для ненависті та злоби понесли вони своє життя, а з-за незмірної любові до рідного краю і та любов світитиме йому довгі віки. Страшно умерти, але ще страшніше загинути марно.

Того ж дня, коли більшевики вступали в Київ, коли здавалося все загинуло, прийшла до мене мати та впала перед мною навколошки.

"Я мала одного сина, — так, як сонце в небі, сказала вона, — і він пішов проти большевиків. Коли б я йому сказала одне слово, коли б я прохала його лишитися, він пожалував би мене і зостався би зі мною, але я не сказала ні слова, коли Україні потрібні наші діти, хай ідуть. Тільки скажіть мені, покляніться мені, що Україна не загинула і тоді я не буду плакати, не буду виватися за єдиним моїм сином."

Заради цих матерів, заради цих юнаків-героїв ми повинні всі, що лишилися живими, поклястися на цій могилі віддати Україні все наше життя. Тільки всесильною працею України можемо ми поквитувати їхню жертву та зняти з них тягар марної німої смерти.

Діти України, старші і малі, ця могила — наш храм!

Минуть роки, десятки років, століття, — пам'ять про юнаків героїв не згине во вік. Вона світитиме не тільки українцям, всім обраним Богом людям, що покладають життя своє во ім'я ідеї, во ім'я брата свого.

Для нас могила ця лишилася на віки полум'ям віри, вона дала нам незабутнє минуле.

Це буде друга свята могила над Дніпром. В хвилині од чаю, в хвилині занепаду, в хвилині знесили будуть приходити до неї старі й малі, щоб відживитися тим святим вогнем ентузіазму, який палатиме тут і під каменем хрестом.

Діти України — це ваша могила, вона буде тим дзвоном, що живих кличе, не дає нам спинатися, не дасть забути.

Цей день стане днем всієї шкільної молоді України. Від року до року сюди будуть приходити, тут будуть плакати, тут будуть молитися, тут будуть складати братерську присягу ті, що матимуть переступити поріг життя.

І коли життя зітре пам'ять сучасних, ці дорогі обличчя наших братів, коли прийдуть люди... вони пам'ятатимуть, що тут лежать ті, що віддали все, що мали, молодість, розум, щастя і життя за волю України.

Весняне сонце гріло і заливало золотим променем дорогі труни, коли жалібний похід рушав через місто до останнього притулку юнаків героїв над рідним Дніпром, коли труни поставили над могилою, — на прозорім кришталевім небі засяяв молодий місяць і танки мигтячих променистих зірок. Весна прощалась з молодістю, а молодь ридала над могилою і лилася востаннє рідна пісня.

Будьте ж певні, дорогі незабутні герої, ваша жертва не згинула марно.

Чуете? Вона живе і житиме до віку — вільна, самостійна Україна. ("У. В.")

П. Тичина

**

На Аскольдовій могилі
поховали їх —
тридцять учнів українців,
славних молодих...
На Аскольдовій могилі
український цвіт! —

По кровавій по дорозі
нам іти у світ.

На кого посміла знятись
зрадлива рука?
Квітне сонце — грас вітер
і Дніпро ріка...
На кого завзяється ворог?

Боже, покарай!

Понад все вони любили
свій коханий край.

Вмерли в новім заповіті
з славою святих.

На Аскольдовій могилі
поховали їх.

ЧАС ТВОРИТИ РЕВОЛЮЦІЙНІ ПІСНІ

Всім відомо, що слово—це найгостріша зброя, яка переконує людину, примушує діяти, творити чи руйнувати. Але не всі розуміють, що не від'ємною частиною слова є пісня-музика, що стократ посилює слово, запалює людину до героїзму. Пісня бадьорить, розвіває сум і веселить людину в журбі і скрутному становищі. Отож недарма у війську пісня введена як обов'язковий додаток до військових вправ. Адже ж з піснею виrushають на поле бою, з піснею повертаються з переможних змагань.

Ми є живими свідками, коли вояки дивізії "Галичина" перед виїздом на фронт маршували вулицями Львова. З їхніх вуст громіла бойова пісня, що підбадьорювала вояків, відганяючи страх, що може опанувати людину в кожну хвилину.

Пісня найкраще передає історичні подвиги народу і традиції предків.

У наш вік пісня навіть стала пропагандивним чинником. За заливою заслоною навіть пісню підпорядковують інтересам більшого визиску уярмлених народів. Саме тому Москва витрачає величезні кошти на різні мистецькі фестивалі, просуває в демократичний світ свої пропагандивні пісні через радіо і пліти.

Для народів, які боряться за своє визволення, найбільшу силу має революційна пісня, що закликає народ об'єднаним фронтом діяти проти ворога. Саме про таку пісню ми й хочемо поставити питання перед мистцями і провідниками нашого політичного життя.

В умовах комуністичного режиму мистці не можуть створити сьогоднішньої революційної пісні, тому робітничі і студентські маси використовують старі визвольні пісні. Так на цьогорічному світовому Конгресі Соціалістичних профспілок, що відбувся у Відні, стотисячна маса австрійців співала стару революційну пісню "Чуєш сурми заграли, час розплати настав".

Подібні пісні співали демонстранти у Будапешті під час революційного зrivу в 1956 р. І коли за наказом комуністів угорські війська почали атакувати демонстрантів, один з робітників почав деклямувати перші рядки старої угорської пісні: "Не стріляй, мій сину, бо між нами є твій батько", і угорські сини, відкинувши фальшиву пропаганду, почали масово переходити на бік повстанців.

З історії знаємо, що в національних та соціальних революціях, зокрема в російсько-большевицькій революції 1917-19 років, революційна пісня відігравала не малу роль.

Пригадаймо з історії такий факт, коли французький поет і музика Руже де Ліль написав у 1792 році військову пісню-марш для марсельського батальону. Ця прекрасна пісня пізніше була названа в честь того батальону — "Марсельєза". Через свій величезний успіх серед народу, вона стала національною піснею-гімном Франції. А згодом "Марсельєза" стала міжнародною революційною піснею. У Росії та в

Україні вона вже була відома в кінці 18 сторіччя.

Пригадаймо стару революційну пісню "Варшав'янка". Ця пісня була створена в 1883 р. маловідомим польським поетом В. Сьвенціцьким. Вона мала величезний вплив на революційні маси народів старої Росії в час революції 1905 та 1917 років.

Большевицько-російська організація спритно використовувала згадані пісні в своїй підпільній літературі, а особливо в листівках, які розповсюджувала по великих робітничих скupченнях та промислових містах. Пісня з революційним поривом дуже швидко сприймалась робітничу молоддю, студентством, ширилася в масах людності міст і сіл.

Мало хто знає, що одна з найстаріших українських революційних пісень "Шалайте, шалайте", була написана українським вченим О. Колессою десь 1888 р. Революційне студентство м. Львова використало музику А. Вахнянина з опери "Ярополк" до цього тексту, і співало її в час демонстрацій на вулицях Львова. Пісня безліч разів перероблялась і перекладалась на інші мови народів Європи і виконувалась до 1917 р. Варто згадати й походження "Інтернаціоналу", текст якого написаний був французьким поетом Е. Потье в 1871 р., а пізніше теж француз П'єр Дегейтер написав музику. Скоро пісня стала знана на весь світ. Російський большевізм забирає і цю пісню як свою і робить її своїм державним гімном. Ці приклади згадуємо для того, щоб показати на історичних фактах, яке колosalне значення має в час революційних зrivів та повстань пісня, повна емоцій та революційного пориву. А яке велике значення мала стрілецька пісня в час нашої Національної Революції. У створенні стрілецької пісні найбільше прислужились Роман Купчинський, Богдан та Лев Лепкі. М. Гайворонський писав: "Пішли бої на Татарівці, Кліві, Маківці. Це були прикрайні часи. Якби не пісня, були б ми подуріли". Пізніше чимало цих пісень большевики переробили на свій лад: "Ой видно село, червоне село", "Іхав боєць на війнонку". Мало відому пісню про С. Петлюру "За республіку народню", що була створена в районах України по закінченні славнозвісного Зимового Походу військ УНР — використано в опері "Щорс" з іншим текстом.

З наведеного видно, яку увагу надавав російський большевізм революційні пісні та як ті пісні використовував під час комуністичних революцій. Прикриваючись інтернаціоналізмом, він без жодного сорому брав найкращі революційні пісні народів світу, відповідно переробивши їх, кидав в маси, як свої пісні. Сьогодні ми робимо велику помилку, коли, перебуваючи на волі, не йдемо назустріч тим визвольним революційним зrivам, що час від часу вибухають за заливою заслоною, і не творимо нових революційних пісень.

Мільйони молоді уярмлених народів ССР, відбуваючи військову повинність в ненависній совєтській армії, їздять в модерних танках, літаках і по радіо мають можливість слухати не лише накази з Москви, але й слово демократичного світу. Тисячі науковців і офіцерів працюють за межами ССР в різних країнах світу і багато з них мають змогу щось інше читати і слухати. Нова протибольшевицька пісня з гарним текстом та музикою, що відбивала б дійсне життя народів під большевизмом — така пісня може викликати в людині, що переносить національний гніт та приниження, багато думок та поривань.

Сьогодні залізна заслона вже має багато тріщин, які час від часу збільшуються під тиском невдоволених мас (повстання в Німеччині, Польщі, Сибірі та Угорщині). І буде велика помилка, якщо б ми змарнували свої літературні та мистецькі можливості і не створили б революційної пісні. Весь світ проти війни, але дуже гаряче готовиться до неї. Ми свято переконані, що у військовому змаганні російського комунізму з демократичним світом, поневолені народи повстануть. Створені революційні пісні на еміграції можуть дуже гарно сприйнятись і прислужитись тим повсталим народам.

Такі пісні і гімн поневолених необхідні сьогодні і в нашому еміграційному житті. На вічах і академіях, де виголошуються політичні реферати з аналізою сучасної політичної боротьби українського та братніх поневолених народів, наші хори, оркестри, співаки своїм мистецьким репертуаром не мають чим підтримати ті виз-

вольні ідеї. Вони виконують старий віджилий репертуар: "Гуляли, гуляли", "Сусідку", "Бандуру" Давидовського тощо. При наявності такої кількості літературно-мистецьких сил на еміграції, ми не маємо жодних слів на виправдання за таку ганебну порожнечу, що заіснувалася. Як виняток, варта уваги позитивна праця Капелі Бандуристів та хору "Україна", що дала "Вставай, народе", "Тютюнник", "Карпатські січовики" Г. Китаєвого, "Вперед" В. Божика та дві пісні хору "Україна" — "Морозенко" і "Ой, у лузі" С. Людкевича.

Московські чинники ведуть велику розкладницьку роботу на еміграції, разом з тим намагаються заповнити нашу порожнечу мистецькою продукцією з ССР. Послухайте будь-яку українську передачу в Америці чи Канаді, і ви відчуєте, з якою непослабленою силою ворог використовує мистецтво, щоб прикрити свої облудні наміри. Якщо жодне з об'єднань чи представництв поневолених народів ще й досі нічого не зробило, щоб створити нові революційні пісні, то на мій погляд, варто розпочати цю роботу з нашою авторитетною організацією УККА, який мусів би в першу чергу видати заклик до працівників пера та музики, не лише українців, а й мистців братніх поневолених народів, що є на еміграції, щоб спільно розпочати творити нові революційні пісні та проголосити конкурс на створення тексту й музики "Гімну поневолених народів" в українській та міжнародній пресі тих народів, що виходить у вільному світі.

П. П-ко

ЧЕТВЕРТА КОНФЕРЕНЦІЯ ЦК ОДУМ-у

4 і 5 квітня ц. р. в домівці ОДУМ-у при 64 Схід 7-й вулиці в Нью-Йорку відбулася 4-та конференція ЦК ОДУМ-у з участю представників Головних Управ ОДУМ-у США й Канади, редколегії "Молодої України" та гостей.

Учасниками конференції були: Є. Федоренко — голова ЦК ОДУМ-у, Л. Чудовський — голова Головної Управи ОДУМ-у США, М. Гринь — голова Головної Управи ОДУМ-у Канади, В. Кулій — культ. освітній референт при Головній Управі ОДУМ-у США, С. Фірко — керівник відділу фінансів при ЦК ОДУМ-у, І. Павленко — керівник відділу юнацтва при ЦК ОДУМ-у, О. Сандул — керівник внутрішнього відділу ЦК, М. Дзебенко — орг. референт Головної Управи ОДУМ-у США, П. Лимаренко — референт юнацтва та голова Виховної Ради при Головній Управі ОДУМ-у США, В. Козачинський — референт фінансів при Головній Управі ОДУМ-у США, Б. Олександров та Ю. Мартинюк — від "Молодої України". Члени ЦК О. Денисенко, С. Вербоватий, Р. Лисняк, а також члени редколегії "Молодої України" Я. Білинський та П. Гурський не були на конференції з більш чи менш поважних причин. З го-

стей були присутні й брали ділову участь у нарадах проф. І. Гончаренко — почесний член Виховної Ради та п-во Лисянські — члени Виховної Ради. Були також присутні голови філій та члени ОДУМ-у з Філадельфії, Пасейку, Трентону та Нью-Йорку.

Конференція почалася в п'ятницю 4 квітня о год. 7-й вечора і з малою перервою тривала весь наступний день, закінчившись зустріччю з українським громадянством в залі Літературно-Мистецького Клубу. Через брак часу не вдалося з бажаною вичерпністю обговорити всі питання, що стояли на порядку нарад, але все ж у стислій формі заторкнуто і обговорено найголовніші завдання, що стоять перед ОДУМ-ом у поточному році. Голова ЦК ОДУМ-у Є. Федоренко у своєму звіті дав сконденсований, але речевий і різносторонній перегляд усіх ділянок праці ОДУМ-у, відмічаючи досягнення та не криючи недоліків очолюваної ним організації. На останніх він зупинився довше, гостро наголошуючи потребу плекання почуття відповідальності й високої свідомості в організації, без чого справді ефективна діяльність немислима. Із короткими звітами про діяльність на довірених їм стано-

вищах виступали *М. Гринь, Л. Чудовський, С. Фірко, І. Павленко, О. Сандул, Б. Олександров та ін.* Ряд цінних пропозицій щодо праці в майбутньому подали проф. *I. Гончаренко, інж. Лисянський, В. Кулій, Ю. Мартинюк.* Але найцікавішою частиною першого дня конференції була невимушена, дружня розмова з одумівцями голови Виконного Органу УНРади *M. A. Лівицького*, що на запрошення *Є. Федоренка* спеціально прибув на конференцію та розповів її учасникам про роботу Державного Центру. При цій нагоді провідні діячі одумівського руху на північно - американському континенті ще раз ствердили свою солідарність з напрямними діяльності Державного Центру та обіцяли сприяти його праці в майбутньому.

Конференція прийняла ряд ухвал щодо дальшої праці ОДУМ-у в різних ділянках організаційного життя, зокрема на важливому відтинку праці з Юним ОДУМ-ом. Наголошено також потребу розбудови видавництва "Молода Україна", зміцнення його фінансової бази настільки, щоб видавництво могло хоч зрідка видавати допоміжну, зокрема виховну, літературу для юнацтва.

З уваги на переобтяження членів редколегії "Молодої України" Я. Білинського та П. Гурського іншими обов'язками та на власне бажання Н. Тусюка ухвалено тимчасово звільнити їх від праці в редколегії та докомплектувати її склад менш переобтяженими працею особами. Зі складу Головної Управи ОДУМ-у США до редколегії уведено *П. Лимаренка*.

Трохи несподіваного характеру набрала зустріч учасників конференції з українським громадянством, що її вшанували своєю присутністю президент *C. Витвицький*, Голова Виконного Органу *M. Лівицький* та низка видатніших діячів української еміграції у США. В. Кулій привітав усіх запрошених та представив учасників конференції, а молитвою розпочалася скромна вечірня. У коротких виступах під час вечери *Є. Федоренко, М. Гринь, Л. Чудовський та І. Павленко* з'ясували мету цієї зустрічі, познайомили присутніх з працею ОДУМ-у та запропонували гостям висловити з цього приводу свої думки та зауваги. При цій нагоді голова ЦК ОДУМ-у *Є. Федоренко* привітав президента УНР у екзилі з переображенням на чергову каденцію (чотири роки) та побажав йому всього найкращого на його високому, відповідальному посту. Промовляли президент УНР д-р *C. Витвицький*, голова В. О. УНРади *M. Лівицький*, генерал *O. Загродський*, проф. *I. Гончаренко*, сот. *Лимаренко*, д-р *Є. Приходько*, *В. Новицький*, інж. *A. Гудовський*, полк. *A. Валійський*, майор *P. Шпірук*, інж. *Ivasiшин*.

Президент *C. Витвицький* у своєму виступі подав ряд дуже цінних думок щодо праці української молоді на чужині, звертаючи особливу увагу на потребу вивчення молоддю важливіших проблем української духовості, політично-державної думки та української культури і побажав, щоб молодь працювала в цьому напрямку.

Голова В. О. УНРади *M. Лівицький*, як і переднього вечора, висловив своє вдоволення з праці ОДУМ-у, довше зупинився над цією працею та підкреслив, що актив молоді, працюючи в своїй організації, вклучається і в громадське життя, а українське громадянство повинне допомагати молоді в її відповідальній праці, щоб виховати "зміну варти".

Цікаво говорив про працю ОДУМ-у проф. *I. Гончаренко*, закликаючи старше громадянство присвятити більше уваги праці з шкільною молоддю, допомагати старшим одумівцям в їх роботі з Юним ОДУМ-ом.

Немає змоги ширше переповісти думки осіб, що брали участь у цій спільній розмові. Промовці висловлювали різні думки — позитивні і негативні — щодо праці нашої організації. Дехто звертав увагу на потребу вивчення молоддю військової справи, політичних наук, економії та української історії, а один з промовців закликав, щоб молодь неодмінно вступала до війська. Інший промовець зауважив, що молодь не бере активної участі у громадському житті, тож потрібно, щоб провід ОДУМ-у заохочував молодь до такої праці. Обговорювали також зміст "Молодої України", висловлюючи побажання, щоб журнал мав характер науково-популярного видання, розрахованого на "середній рівень" молоді, бо звичайно вміщуваний в журналі матеріал є, мовляв, затяжкий для молоді, а інж. *Ivasiшин*, в запалі критичного красномовства, пішов аж так далеко, що зробив редакції явно недоречний закид у космополітизмі, а також у неувазі до національно-державних традицій.

Признаючи, що в нашій праці є недоліки, голова ЦК звернув увагу несумлінних критиків на те, що нам доводиться працювати в тяжких умовах, бо багато з нас вчаться, утримують родину й одночасно виконують громадську роботу. Ми вітаємо конструктивну критику та прислушаємося до неї, але зовсім не потребуємо інституційних повчань тих, хто обмежує свою увагу до одумівських справ єдино критикою, замість ділової, дуже нам потрібної, допомоги. Щодо закидів "Молодій Україні", то у відсутності головного редактора, що, на жаль, не міг бути на зустрічі, голова ЦК дав належні вияснення, до яких можна було б давати хіба те, що ми живемо у широкому світі і не хочемо йти крізь нього із заплющеними очима, або зверненими тільки на самих себе очима. Наш журнал мусить заторкнути всі питання, що хвилюють світ і нас в ньому — і немає в цьому жадного, лякаючого неуважних або упереджених читачів, космополітизму. Навпаки, "Молода Україна" дуже чуйно прислухається до того, що діється на "нашій не своїй землі", робить все можливе, щоб утримати загрожену денаціоналізацією підростаючу молодь у сфері зацікавлень українською проблематикою. Досягти цього можна лише тоді, коли поміщувані в журналі матеріяли на цю тему будуть справді цікаві, культурно й об'єктивно подані, а не являтимуть собою безконечне повторення давно відомих, пережованих істин. Якщо

В. СОСЮРА

**

Наче пісня, небо,
вулиці, трамваї...
Я дивлюсь на тебе
й стельки щастя сяє
у очах коханих
і в твоїм обличчі...
Травень на каштанах
світить білі свічі...
Як щасливо жити
і не знати про ночі!
Убрання, мов квіти,
убрання жіночі.
На панелі тіні
тіні на панелі...
В міста гуркотінні
люди йдуть веселі.
П'ють повітря груди,
все блищить по зливі.
Йдуть веселі люди,
як і ми, щасливі.
День в очах коханих
і в твоїм обличчі...
Травень на каштанах
світить білі свічі.

1955

п. Івасишин може запропонувати "Молодій Україні" такі матеріали — будемо йому надзвичайно вдячні, а тимчасом повертаємо йому його заекди для уважнішого передумання.

Бракувало часу, щоб ширше обмінятися думками та дати слово молоді, яка могла б роз'яснити згадані справи та з'ясувати і свої погляди. Тому кінцеве слово голови ЦК, який зазначив, що молодь працює і приділяє увагу всім заторкнутим у обговоренні питанням, можна вважати тільки сконденсованим висловом того, що могли б ще сказати одумівці. Слід, щоб українське громадянство близче зацікавилося нашою працею та звертало увагу молоді на ті ділянки, в яких молодь особливо потребує допомоги. Голова ЦК висловив жаль, що присутні в своїх виступах проминули питання доросту та праці з ним, як проминули також деякі інші, першорядного значення, питання.

Співом національного гімну закінчено цю Зустріч — першу справді ширшу конференцію ОДУМ-у, що не зважаючи на деякі недоліки була успішною і корисною для майбутньої праці ОДУМ-у.

Подається до відома філіям ОДУМ-у, виховникам та опікунам Юного ОДУМ-у, що вже вийшла друком книжечка

"ПРОГРАМА ВИХОВНОЇ ПРАЦІ ЮНОГО ОДУМ-у". Ціна книжечки 30 центів. Пересилка коштує 15 центів. Замовлення, разом з поштовим переказом, надсилати на адресу:

Paul Lymarenko

5741 N. 13th Street, — Philadelphia 41, Pa., USA

ЮВІЛЕЙ ПОЕТА

(До 60-ліття В. М. Сосюри)

У січні ц. р. в Києві, як також і в інших містах України, відзначено 60-ліття з дня народження одного з найвідоміших поетів республіки — В. М. Сосюри. Немає сумніву, що аранжери цього офіційного ювілею зробили все можливе, щоб наскільки постать ювілята у потрібному їм аспекті, показати його передовсім з того боку, який найбільше відповідає визначеному в СССР стандартові радянського письменника. А між тим Сосюра, як, наприклад, і його ровесник та літературний і особистий приятель М. Рильський, найменше надається на вищезгаданий стандарт. Сосюра просто завелика постать, щоб його можна було віднести в нескладні, однолінійні приписи, що зобов'язують радянського письменника. Увійшовши в літературу у бурхливі революційні роки, цей романтичний, смугліявий юнак майже зразу зайняв у ній одне з найперших місць, покоривши масового читача своєю легкою, солов'їною піснею, а головне — своєю справжньою, непідкупною щирістю. Щось до болю близьке, зрозуміле й зворушливе було у творах цього кароокого мрійника з Донбасу, що як тисячі йому подібних, ще не зовсім усвідомлюючи, куди прямує його вишнева батьківщина, вдяг вояцьку шинелю й пішов у повстанці. І хоч сьогодні в нашого поета на грудях орден Леніна, хоч за книжку поезій "Щоб сади шуміли...", видану в час війни, він одержав т. зв. сталінську премію, це не анулює факту, що повстанці, до яких у революцію пішов наш поет, були петлюрівці. Якраз у них, петлюрівцях, бачив молодий поет ту силу, що повинна була принести довгожданий світанок його народові. В його ранніх поезіях говориться про це з достатньою відвертістю. Та й у пізніших творах, не спроможний, або й не бажаючий приховувати свою участю у петлюрівському русі, В. Сосюра писав:

І тоді я пішов до Петлюри,
Бо надією серце цвіло.
Скільки нас, ось таких, попід мури
Від червоної кулі лягло!

Виникає питання, чому поет, якого серце й розум привели в ряди активно діючих бійців національного визволення, який мав усі дані і логічно мусів би стати бардом визвольної революції, чому поет цей опинився в рядах комуністів? Дослідники - літературознавці колись з'ясували цей, без сумніву, трагічний шлях, що, зрештою, судився не лише Сосюрі. В чималій мірі це стосується і Тичини, і Рильського. Але якщо Тичина або Рильського, коли підходить до цих проблем гіпотетично, мали ширші дороги, бо могли б лишитись видатними поетами і в відправі від України, то Сосюра цих можливостей не мав. Без голубих ночей Донеччини, без своєї солов'їної батьківщини, без вишневих садів і лугів у ранкових туманах, без русокосих українських дівчат, що співаючи йдуть з роботи літ-

Володимир СОСЮРА.

нім вечером, коли на верби "ліг вогонь янтаря" — без цього всього, може й не такого важливого для кабінетного поета, але першорядного для поета-лірика, Сосюри взагалі не було б. Він розумів, що мусить бути там, де Україна, і він мабуть свідомо лишився з тими, хто в остаточній розгрі переміг, хто звичайно ставив таких, як Сосюра, під стінку. Сосюру не поставлено, але... Саме з цього але почалася непевна, глибоко трагічна в своїй суті, дорога українського радянського поета. Можна з певністю сказати, що за 40 років радянської влади ні одному з українських радянських письменників не довелося так багато разів публічно каятьись в помилках, у недотриманні ідеологічних настанов партії, у допущенні проявів українського буржуазного націоналізму, як довелось це робити Сосюрі. При цьому треба зазначити, що Сосюра ніколи не намагався якось нелегально, у замаскованій алгоритмічній формі, як це робили деякі політично вироблені українські письменники, проводити у своїх творах неспівзвучні радянській дійсності ідеї. Навпаки, пам'ятаючи своє далеко не прислужливе для радянської влади минуле, він сумлінно намагався бути навіть більше правовірним, ніж треба. Так, коли у 30-их роках у львівському "Літературно - Науковому Віснику", що виходив за редакцією Донцова, з'явився вірш Маланюка з дуже гострим засудом Тичини, що

вже тоді куди ганебніше, ніж інші підрядянські поети, вислужувався перед партією, відповів Маланюкові не Тичина, а чомусь Сосюра. Мабуть це була для нього дуже зручна нагода задемонструвати свій цілковитий не лише фактичний, але й психологічний розрив з петлюрівщиною, ба навіть ненависть до неї. Інакше годі пояснити ось такі, не дуже поетичні, але дуже ідеологічно вимовні, рядки:

Шановний пане Маланюче,
Ми ще зустрінемось в бою.
Ми ще прийдем до вас в огні
І в дорогій Галичині,
Країні змученій і нашій,
Ми розпатроним кодло ваше.

Та не зважаючи на ці, такі здавалось би партійно-витримані, пропагандивні вірші, Сосюру часто кликало до себе ГПУ. І напевно не раз, особливо в ежовські часи, Володимир Миколаєвич був приготований рушати в ту далеку дорогу, куди безповоротно пішли десятки й сотні українських письменників. Уцілів він напевно тому, що навіть твердокам'яних чекістів обеззброювала його нечувана в радянській дійсності, межуюча із самобичуванням ширість. У Києві ходили досить вірогідні чутки, що Сосюра, переважно після доброї випивки з товаришами, сам з'являвся в ГПУ і просив арештувати його за душевне роздвоєння, за те, що половина його істоти — комуністична, а половина — петлюрівська. Його доволі члено відсилали додому. Йому прощають багато такого, що в радянській дійсності вважалось непростимим. Але довго, дуже довго, особливо як порівнювати це із темпами кар'єри такого собі, скажемо, Корнійчука, талант якого і на половину не дорівнює талантові Сосюри, не міг піднятись наш поет до тих благословенних вершин, де розгулювали лавреати. Його обходили з усікими відзначеннями, навіть тоді, коли наприкінці 30-их років почалася орденоманія, коли більшість його колег вже були нагороджені орденами. Один лише Сосюра з видатніших українських письменників проходився по Києву без ніяких ознак нагороди, і навіть жартома казав, що йому вже соромно показуватися на вулиці без ордена. І коли нарешті Сосюру таки нагородили, то це був другорядний орден "Знак пошани", що його звичайно видавалося старим учителям та ще колгоспникам-ударникам.

Але прийшла війна, а з нею й примусова евакуація українських письменників глибоко у соцівський тил, в Уфу. Вивезли тоді й Сосюру. Із соцівських джерел довідуємося, що під час війни Сосюра, як і більшість письменників, був військовим кореспондентом. Війна внесла дещо нове в соцівську національну політику, особливо щодо цілковито окупованої тоді німцями України. Почалася гра на національних почуваннях українського народу. В цій грі ніхто не міг так добре прислужитися Москві, як вивезені українські письменники, особливо такі люблені народом, як Сосюра і Рильський. Тому дозволено на ширший вияв національних почувань, підкреслено потребу виразнішої національної тематики

в літературних творах. Терміново розшукано на засланні старого, але ще не забутого в Україні Остапа Вишню, і також випущено на сцену. Малишко написав кілька пройнятих пекучою тugoю за рідною землею віршів, у цьому ж дусі написали дещо Рильський, Панч, Валентина Ткаченко та інші. Навіть академік Тичина написав кілька менш холуйських, ніж звичайно, творів. Сосюра видав збірку поезій "Щоб сади шуміли", як звичайно, нерівну якістю, але дуже в той час актуальну тематикою, відповідаючу політиці поточного моменту. За цю книжку йому видано т. зв. сталінську премію. Але й ця премія не врятувала його від пізнішої гострої критики за переступлення межі дозволеного, за виразне звернення своїх патріотичних почувань не до величного Советського Союзу на чолі з велемудрим російським народом і партією, а до одної Української Республіки. Особливо гострі напади були скеровані проти відомого віршу "Любіть Україну, як сонце любіть", що став загально популярним не тільки в Україні, а й на еміграції. У цьому вірші в ґрунті речі нема нічого противідрадянського, із мистецького боку він навіть досить посередній, деклараційний вірш, в описово-му сосюрівському стилі, але в ньому стільки промінної любові до своєї землі і до свого народу, що цей вірш став свого роду заповітом, прапором тих, хто в драконських советських обставинах не наважувався говорити про ці речі на повний голос.

За 40 років своєї поетичної дороги Сосюра видав біля 50-ти віршових збірок. Якість їх, на жаль, ніколи не відповідала кількості. Якщо у ранніх своїх творах поет ще вмів знайти для читача свіжий образ і не зовсім оклепану думку, то в період інтенсивного будування комунізму він почав продукувати в більшості стандартні, під ніяким оглядом не цікаві поезії, серед яких лише зрідка траплявся вірш, чи окремий катрен, що нагадував колишнього Сосюру. Це відзначала навіть назагал невимоглива до мистецьких вальорів радянська критика. Патос п'ятирічок, дорогих кремлівських зір та ще дорожчих вождів у Сосюри виходив фальшиво й нікудишньо. І якби серед цієї повені його казеного віршоробства, що в 20-х і 30-х роках заливала майже всі українські журнали, не було проривів у інтимну лірику, де поет був самим собою, Сосюра ніколи не утримав би своєї надзвичайної популярності серед масового читача, особливо серед студентської молоді. На тлі сірих радянських буднів з їх забріханістю, з нудною політграмотою, з комсомоленням в пустопорожнє, любовна лірика Сосюри здавалась особливо щирою, людською. Тож коли на одному літературному диспуті Сосюре вказано на хиби його творів, він роззброююче заявив: "Це правда, що в моїх віршах є виявлені вами недоліки, але все таки кожна студентка має ці вірші під подушкою".

Сьогодні Володимиру Миколаєвичу Сосюрі 60 років. Не рівним і не завжди щирим був шлях цього справді, як його називає народ, солов'я України. Але ми занадто добре знаємо радян-

ську дійсність, щоб суворо судити його за виспівування не своїм голосом, які колись відсяються від його справжніх творів, як відсяється половина від зерна. Ми навіть не сприймаємо поважно його недавнього, вкупі з Рильським та Гнатом Юрою, непристойного виступу проти української еміграції з приводу відзначування нею 40-ліття проголошення УНР. Це ж відома всім, хто має хоч іскру людського сумління, істина, що не з своєї волі кращі українські письменники "виспівують нам пекло, наче рай" і не з своєї волі виступають у невдячній ролі адвокатів Кремля. На еміграції є люди, що були очевидцями обстановин, у яких творилася відома "Пісня про Сталіна", що її не знайдете тепер ні в одній з нових збірок Рильського. Очевидно, він її тепер соромиться. Хай згадка про повчальний приклад із цією облудною піснею буде нашою спокійною відповіддю на недавній виступ Сосюри й Рильського.

Окреслюючи наше ставлення до ювілята детальніше, скажемо, що за 40 років своєї літературної діяльності він злагатив нашу літературу на чимало спрощі вартісних творів, особливо в ділянці пісенної лірики. Під його впливом виросло чимало молодих поетів, до яких Сосюра завжди ставився уважно й доброзичливо. З цілковитою рацією Петро Дорошко у статті, присвяченій 60-літтю поета, пише:

"Для нас же, тих, хто тоді вже починав писати, він був учителем, заспівувачем, слідом за яким ми несміливо пробували наші юнацькі голоси. Своєю поезією він надихав і окрілював нас, надавав сміливості нашим дерзанням. Мене чарувала якась мрійна його простота і задушевність, скромність, справжня людяність.

Шістдесят років, а він такий же, як і все життя, мрійний, молодий і мужній. Його лірико-епічний талант у силі і розквіті. Я бажаю йому многих літ життя і творчої праці. Бажаю і вірю, що він порадує ще всіх нас прекрасними ширококрилими епічними творами. Великого, щасливого польботу!"

Тепло, по жіночому ніжно, вітає Вол. Сосюру поетеса Валентина Ткаченко:

"Коли б зараз була не зима, то я б нарвала у лузі найніжніших квітів і поклала б їйому на робочий стіл, як колись, уперше читаючи його книгу лірики в поліських лугах, клала незабудки й дзвіночки між сторінки його віршів, так відмічаючи все, що треба перечитати знову.

Тепер зима. Я не маю можливості знайти квітів моєї юности, з якими я вперше розгорнула сторінки цікавої ліричної книжки. Тож мені хочеться із глибини свого серця дістати для нього найніжніші привіти в подяку за те, що він підтримує своїми настроями мої настрої, вчить мене пізнавати справжню красу, вчить ніжності й мужності".

Те саме, із далекої чужини, можемо сказати й ми. Але ми ще можемо додати побажання, щоб рідне сонце, і трави, і води, про які з такою теплою любов'ю пише поет, дали йому снагу на нові твори, у яких він був би до кінця послідовним і чесним з собою.

Б. Ол.

В. СОСЮРА

**

Бродить ніч по вулицях зимових,
у провулках вітром завива.
Я про тебе, сповнений любови,
на папір кладу ясні слова.

Ліхтарів проміння простяглося
і в вікні задумано цвіте,
а мені здається: то волосся,
то твоє волосся золоте.

І летять із неба опівночі
зір огні, а з ними мрії й сни.
І мені здається: твої очі
в мою душу світять з вишини.

Ніч іде. Як серце терпко стука
і сніжинки крутяться в вікні,
наче ти рукою в час розлуки,
мов крилом, махнула вдалини.

Заглядає ніч у темні труби
і плащем засніженим шумить.
Вже давно заснула моя люба,
лиш любов одна моя не спить.

1938

**

Вже скосили гречку, осінь недалечко,
місячна вуздечка впала на поріг.
І трава шепоче про небесні очі,
що крізь далі ночі сяйво шлють до ніг...

А туман, де луки, ломить білі руки,
глушить ночі звуки маревом густим.
Тіні, тіні, тіні... Не дзвенять у сині
співи солов'їні за вікном моїм.

Пісню калинову я складаю знову,
і з людьми розмову серцем я веду...
Тишина, ні руху... Небо землю слуха,
падають десь глухо яблука в саду.

1948

**

Соняшник за тином голову схилив,
ліне за рікою десь дівочий спів.
Слухаю тривожно дальню пісню я...
Ох, то десь блукає молодість моя!

Пісня серце тисне і хвилює кров,
в ній мої надії і моя любов.
Що ж ти там блукаєш, молодість моя,
в вишитій сорочці, кароокая?

Сядь хоч біля мене, я ж люблю тебе,
як зелену землю й небо голубе!
Та вона не чує... Я ж палаю весь...
Тільки сміх лунає за рікою десь...

Далі й далі тоне голос молодий,
лиш кошлатить вітер сивий волос мій...
Сивий волос... голос... Верби. Вечір. Спів.
Соняшник за тином голову схилив.

1955

РОЯЛЬ

Синій місяць химерною грою
опромінив узор на вікні,
і ридає рояль за стіною
про далекі загублені дні.

Од ридань тих заплакати можна.
Що ти, серце мое, замовчи!
Хтось на клавіші душу тривожну
виливає слізами вночі.

Що згубив ти, чи що ти згубила,
що тривожиш так душу мою?
Звуків цих зачаровану силу
я все дужче і дужче люблю.

Але раптом ридання змінила
пісня щастя, мов сяєво, тінь,
моє серце на огненних крилах
понесла в голубу далечінь.

Гей, ти доле моя солов'їна,
що колись довго гнана була!
Як радіо за ту я людину,
що загублену радість знайшла.

Грай же, грай! Я всім серцем з тобою,
нам життя тільки щастя дає.
І сміється рояль за стіною,
наче чує прохання мое.

1938

СНІЖИНКИ

Сніжинки, на дворі сніжинки
роями летять до вікна.
Смієшся ти ніжно і дзвінко,
така загоріла й міцна.

Тобою кімната розквітла,
такою ще ти не була.
О, скільки і щастя і світла
ти з моря мені принесла!

Дивлюся в зіниці прозорі
і в них не знаходжу я дна.
Сніжинки, сніжинки надворі,
а в серці моєму весна.

1938

**

Тебе любив, як вітер небо,
в огні сумнівів і образ.
Нащо ж закохану із себе
Ти удавала кожний раз?..

Тебе любив, як вітер рожу,
в солодкій тузі, у журбі..
Але нещирості не можу
простити, навіть і тобі...
Ти не любила... Час останній...
Який же біль, який же біль!

Та за ілюзію кохання
навіки вдячний я тобі.

1927

ЛІГ НА ВЕРБИ ОГОНЬ ЯНТАРЯ...

Синій вітер, посадка, село.
Я чекаю чогось, я притих...
Наче серце мое розцвіло
і промінням під ноги лягло
у хитанні дерев золотих.
Я чекаю чогось, я притих...

Розливається синяви муть,
ліг на верби огонь янтаря.
Десь дівчата з роботи ідуть,
в небі пісня стоить, як зоря,
Розливається синяви муть.
Десь дівчата з роботи ідуть.

I так тихо, так сонно кругом.
Тільки пісня за серце бере...
Знов лице дороге за вікном
у процальному шумі берез...
Там сплелися і шлик, і шолом
I так сонно, так тихо кругом.

Я по стежці знайомій іду...
О, чекання і споминів яд...
У вечірнім липневім саду
я по стежці знайомій іду.
Сад шумить, ой шумить мені сад...
Не вернутись ніколи назад.

Дні ідуть, пролітають літа,
стануть сивими брови мої...
Одлетять у далекі краї,
наче казка моя золота,
недоспівані співи мої...
Одшумлять, як у осінь гаї.

Пригадаю посадку, село,
тумани і між вербами сміх...
Перші промені співів моїх
в час, як серце мое розцвіло...
У хитанні дерев золотих
перші промені співів моїх.

Тишина у кімнаті моїй.
Я дивлюсь з-під опущених вій,
як цвіте за вікном далина.
У кімнаті моїй тишина...
І душа, як ставок золотий,
тільки споминів хвилі по ній...

1928

ЯБЛУНІ

Не шуми про минуле, тополе,
за вікном у ранковій імлі.
Скоро прийде весна, і у поле
знов покличуть мене журавлі.

З ніжним серцем, самотнім і чулим,
до села я прийду, прийду.
Будуть солодко віять минулим
блілі яблуні в нашім саду.

Буду згадувати серця пожари,
як на гору до неї я йшов...
І під місяцем знову гітара
зарідає мені про любов.

У саду і жоржини, і рожі,
і бажань несподіваний рій...
Був колись я стрункий і хороший,
а тепер не такий, не такий.

Вже не вернуться юности грози...
Тільки мури та вежі кругом...
На вокзалі кричать паровози,
і трамваї дзвенять за вікном.

Все я кличу, дивлюсь і шукаю...
Та не прийде минуле зі мли.
Бліл яблуні, яблуні маю,
як я хочу, щоб ви розцвіли!..

1928

**

Коли поїзд у даль загуркоче,
пригадаються знову мені
дзвін гітари у місячні ночі,
поцілунки й жоржини сумні..

Шум акацій... Посьолок і гони...
Ми на гору йдемо через гать...
А внизу пролітають вагони
і колеса у тьмі цокотять...

Той садок, і закохані зори,
і огні з-під опущених вій,
од проміння і тіней узори
на дорозі й на шалі твоїй...

Твої губи — розтулена рана...
Ми хотіли й не знали — чого...
Од кохання безвольна і п'яна,
ти тулилась до серця моого...

Ой ви, ночі Донеччини сині,
і розлука, і слізози вночі..
Як у небі ключі журавлині,
одинокі й печальні ключі...

Пам'ятаю: тривожні оселі,
темні вежі на фоні заграв...
Там з тобою у сірій шинелі
блія верб я востаннє стояв.

Я казав, що вернусь, безумовно,
хоч і ворог на нашій путі...
Патронаш мій патронами повний,
тихі очі твої золоті...

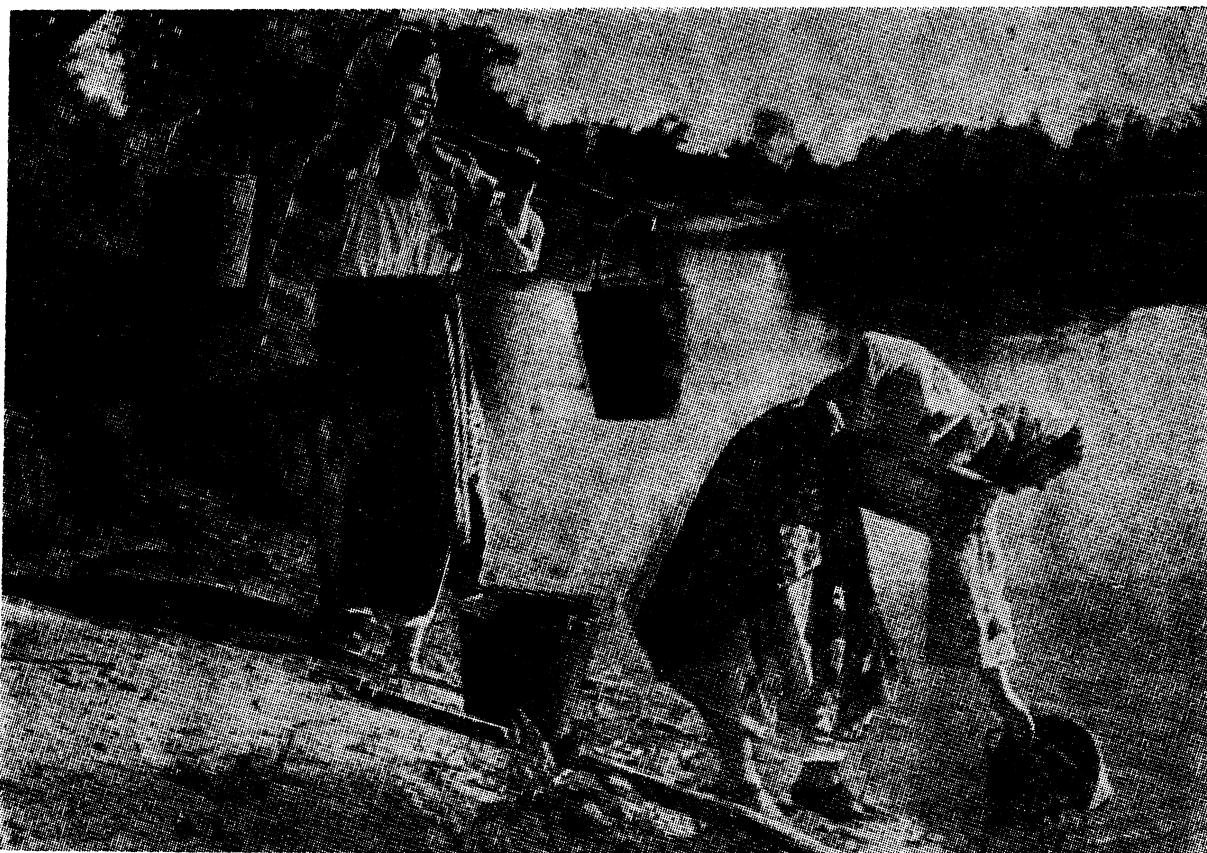
Дні пройшли... Одлетіла тривога...
Лиш любов, як у серці багнет...
Ти давно вже дружина другого,
я ж — відомий вкраїнський поет.

Наче сон... Я прийшов із туману
і промінням своїм засіяв...
Та на тебе, чужу і кохану,
я б і славу свою проміняв.

Я забув би образу і слізози...
Тільки б знову іти через гать,
тільки б слухати твій голос — і коси,
твої коси сумні цілуватъ...

Ночі ті, та гітара й жоржини,
може, снятися тепер і тобі...
Сині очі в моєї дружини,
а у тебе були голубі.

1927

На річці Псьол.

Фотоетюд.

Ю. МАРТ.

ПОЛТАВЩИНА

Безкрайй степовий простір... До самої блакиті небосхилу хвилюється пшеничне море, впerto пнуться до сонця золотолікі соняшники, солодко пахнуть білі квадрати гречки.

Степовою дорогою можна йти цілими годинами і перед очима все стелитиметься суцільне золотокосе море, по якому, наче вперегони, котяться змісті хвилі, виблискуючи різнобарвною лускою від синьозеленої ось тут у долині, до темночервоної ген там, на обрії. Це наша славна Полтавщина. Тридцять тисяч квадратових кілометрів помірної степової височини, що на заході старовинними терасами падають у широку долину Черкащини, а на сході переходят у горбуватий степ Слобожанщини, колись творили величні степові простори. Згадкою про ті часи стоять сумні, таємничо замріяні кургани.

Національна гордість посідання унікальних природних цінностей, естетика первинної незаторкненої людською рукою природи, все уступило тиску хижачького господарювання чужої, вічно голодної влади, і останні залишки неоціненного скарбу ковильних степів під лемішем колгоспної панщини пішли під пар, щоб за лишній пуд полтавського збіжжя купити якщо не агента всесвітньої революції, то хоч півагента, розм'якломозного політика, горе-дипломата, що

з шкури лізтиме в прислужництві т. зв. прогресивній Москві.

З ковильними степами згинули й останні представники неповторимої в цілому світі степової фавни, фльори та зокрема рідкі степові журавлі. Лише мізерних кілька сот гектарів Струківського степу вдалось відстояти українським ученим і зберегти як заповідник.

Ще тяжча доля спіткала і без того слабкі лісонасадження Полтавщини. Якщо у 1928 р. ліси становили ще 4% загальної площині, то насьогодні, після тридцяти років деклямування про "заботу" партії про інтенсивне заліснення степу, під лісами та чагарниками нараховується ледве 3%, тобто на одну чверть менше, ніж у 1928 р. Від могутніх лісових масивів, де ще пару декад тому зустрічались віковічні дуби по кілька метрів у промірі, зокрема у Диканському лісному масиві, нині залишились тільки невеликі клаптики, які українським лісоводам доводилось боронити часто-густо ціною своєї свободи, а то й життя. З більших залишилися урочище Безводне, Лубове біля Брусії, Парасоцьке урочище та грабово-дубовий заповідник над Ворськлою.

Варварське знищення лісів спричинилося до зменшення опадів, а тим самим до обміління річок. З двохсот сорока полтавських річок до оформленіх належать яких чотири, п'ять: Вор-

скла, Псьол, Сула, Ореля та 363-кілометровий відтинок Дніпра, що несе свої води через південно-західну частину краю. З цих п'яти річок судноплавними є лише Дніпро, Ворскла та Псьол.

По широкій блакитній стежці Дніпра клопітливо снують пароплави, баржі, баркаси, йдучи вниз до Херсону та самого Чорного моря, вгору до столичного Києва, а то й далі по Прип'яті до сестринної Білорусі, або системою каналів до холодного Балтику.

Чудесні краєвиди відкриваються подорожньому з палуби пароплава. Ген там у мерехтливому степу на кургані стоять, мов дозорці, крислаті багатирі-дуби, а тут — біленькі хатки збігли з пагорбка в саму долину Дніпра і цікаві, позирають на метушню по ріці з-за своїх зелених садків. Ось правий берег урвався прямовисними кручами у саму ріку — це осуви — щоб за черговим закрутом ріки знову відбігти на півдесятка кілометрів углиб степу. Тут і там малъовничий берег Дніпра розривають пащи ярів, вірних супутників чорноземних ланів. Дивлячись на ці гіантські яруги, дивуєшся, що така колосальна шкідлива робота знищення дорогоцінного ґрунту зроблена оцім сумирно журкітливим струмком, який ледве пробиває свій шлях серед густої трави на дні яру. Мабуть найбільшим з них є Середин яр на Прилуччині. Він сягає майже на пів кілометра вшир, обривається на 17 метрів углиб, і тягнеться майже на сто кілометрів; чим не каньйон?

Від Кременчука вниз Дніпро зустрічає перші відроги Карпат, і тут розлогі береги поступово звужуються, йдуть угору, щоб коло Орлика обрватись оголеними гранітовими та гнейсовими породами прямовисно у воду. Це ледве чи не єдине місце на Полтавщині, де русло річки збігається з долиною, бо назагал усі річки обмежені непропорційно широкими долинами, вкритими густим килимом лугових трав. Долини зрізані багатьма рукавами, поймами, старицями та озерцями. Зокрема Дніпро, що творить тут початок низового лугу, ділиться на багато рукавів та проток з численними косами, півострівцями та островцями. Колись по очеретах та лозняках водилася різна дичина, — лисиці й дики, бобри й байбаки, дики качки, кряки й гуси. На річній лусці випасались зграї свійських качок та гусей. Тепер усе це зникло. Навіть байбак став рідкістю, а про бобрів зникла і згадка. Річки обміліли, ставки замулились, навіть карасі по річках перевелись.

Одною із найкращих річок Полтавщини уважається Псьол з його чистою, кристально-прозорою водою, з її дзеркальним плесом, у якому красуються темнозелені верболози, що густою стіною затиснули річку у своїх обіймах генуздовж цілої течії. Щоб оцінити всю красу цієї річки, треба лише вийти на її берег перед сходом сонця, коли люсттро річки ще захукане серпанком передранішнього туману, а серед верболозу ще висять передранішні тіні, неповторимий світ спокою і позірного миру; за мить небосхил загориться холодним золотом, небо запалахко-тить рожевими відблисками і верболоз оживе га-

мірним життям щебетливого птаства. У повітрі задзвенять міріяди різnobарвних крилець. Для річки розпочнеться новий день. Правий берег високий, саме тут збереглися залишки первинного лісу, що дають змогу уявити колишню велич лісових масивів у цих районах. Лівий берег низький, пологий, усіянний низкою озер та болот, що чергуються з сипучими пісками. Береги Псьола та його приток багаті на цінні копалини, поклади торфу, охри (коло Миргороду та в Кишенківському районі). На Хоролі є джерела мінеральних вод, на базі яких вирошли миргородський бальнологічний курорт та завод мінеральних вод, своїм складом дублікат світової слави вод Віші.

Та Миргород не лише місто-курорт, але й місто розвиненої промисловості, культурний центр району, що дав Україні цілий ряд видатних людей. Місто часто відвідував Г. С. Сковорода, а також Шевченко. Миргород — батьківщина українського романіста Панаса Мирного, автора "Хіба ревуть воли, як ясла повні", "Повій" та ін.

Тут народився, жив і творив відомий маляр церковного жанру В. Боровиковський.

Нарешті, на Миргородщині, точніше у Великих Сорочинцях, в 1809 р. народився великий Гоголь. Підсвідомий українець, по вихованню малорос, через усе своє життя проніс роздвоєність душі, що в остаточному розрахунку стало трагічним фіналом його життя.

Хатина, де народився письменник, не збереглась; на тому місці тепер стоїть історично-літературний музей ім. Гоголя. Цей музей розположений поруч відомої базарної площа, так колоритно увіковічненої в "Сорочинському ярмарку". У Сорочинцях є педшкола та керамічний технікум.

За селом, при дорозі на Баранівку, поставлено пам'ятник Гоголю.

У напрямку Полтави лежить невеличке, але прославлене Гоголем на цілий світ село Диканка; з незапам'ятних часів Диканка славилась своїми килимами.

Від Диканки через Опішню рукою подати до центру області Полтави.

Там, де Псьол упадає в Дніпро, виріс найбільший промисловий центр Полтавщини — Кременчук. Заснований в 16 ст. як фортеця на лівому березі Дніпра, завдяки своєму вигідному положенню Кременчук швидко розвинувся у значний торговельний та промисловий центр, зокрема центр обробки сільськогосподарської сировини. На березі ріки виростає пристань, що стає для Полтавщини вікном у широкий світ комерції та прогресу. Виростають млини, тютюномахоркові фабрики, чинбарні, деревообробні, вагоноремонтні майстерні, машинобудівельні заводи. На правому березі Дніпра виростає Крюківський район міста. Після збудування двохярусного залізничного моста через Дніпро, який сполучив ліві й правобережні райони міста в одну економічно-адміністративну цілість, місто здобуло ще більший імпульс розвитку. Нині місто нараховує 90 тисяч населення, друге в області по величині після Полтави, але на багато випереджаючи

останню по промисловій продукції, яка творить чверть усього балансу області.

Місто готує технічні кадри в машино-будівельному та залізнично-транспортному технікумах, учительські кадри в педінституті та медичний персонал у медтехнікумі. Тут же, на Псьолі, стоїть і друге невеличке, але історично славне містечко Гадяч, відоме з угоди гетьмана Виговського з поляками.

На південь від Псьола майже в паралельному курсі несе свої води друга річка Полтавщини — Ворскла, що подібно до Дніпра багата широкими поймами, рукавами, старицями та озерцями, зарослими густим лозняком, татарським зіллям та очеретами. Ворскла, може, уступає по багатству краси Пслові, але ніколи не по багатству своєї історії та економічній важливості для краю. Ворскла віками була стрижнем, навколо якого розвивалися історичні події. Історія Ворскли — це історія Полтавщини.

Це якраз події на Ворсклі лягли в основу безсмертного епосу "Слово о Полку Ігореві", у якому геніальний поет землі Переяславської оспівує славну подію, коли князь Ігор Святославич з дружинниками в 1174 р. переправлявся через Ворсклу, біля Лтави зустрів половецькі орди, ведені Кобяком та Корчаком, і в жорстокому бою розгромив їх наголову, відсувавши кордони княжого Києва далеко в середицького степу.

Минали роки, декади, сторіччя, з диких степів Монголії хвиля за хвилою накочувались орди, завдаючи крайні смертельних ударів. Цаль за цалем, крок за кроком київські дружинники відступали українські землі дикому сходові.

Навіть спільні сили Русько-Литовського Князівства не всілі були спинити повені степової навали. В 1399 р. біля Опішні відбулась вирішальна битва, у якій союзні сили були розбиті, князь Витовт наклав у битві головою, і степова орда захвилювалась під самими стінами Києва. Як німий свідок трагічних подій минувшини самотньо стоїть курган — Витовтова могила. Але відступ не означав відречення від земель Лівобережжя. Переможені трудівники землі зуміли залишитись біологічно сильнішими від переможців, і за певний час перетопили їх амальгували у собі кочовий степ. Непереможна сила землі. (Д. б.)

В. СОСЮРА

**
*

Прилетять журавлі. Я вже чую їх крик
угорі у вечірню годину.
В шумі теплому трав, сяйві тихому рік
прилетять журавлі на Вкраїну.

А вона усміхнеться буйням вогнів,
зацвіте молодими садами,
мов троянда сама... серце зілле свій спів
з солов'їними щастя піснями.

Сніг летить, сніг летить, і од білої мли
мої думам немає упину.
Сад мовчить, сад мовчить... все чекає, коли
журавлі прилетять на Вкраїну.

1955

Леонід ПАВЛЮК

У ПАРТИЗАНІВ

Ми зібралися в Юрка. Я радо відвідую його дім. Уявіть собі невеличкий будинок у густому саду, маленький потічок з кладкою через нього, під деревами декілька вуликів і усміхненого доброго господаря.

Попадаєш туди з великого гамірного міста і вже, входячи у фіртку, почуваєш, як міська метушня, де ігнорується і нехтується одиниця, залишається за тобою. У душі запановує спокій, хочеться лягти під деревом і дивитись на синє небо, на хмарки, що весело біжать по ньому, і ні про що не думати.

Цього разу такої перспективи не передбачалося: товариство зібралося аж надто галасливе. Сперечалися ще по дорозі про німців, про їх політику на сході. Кожний по своєму переживав ці події, але одне було спільне: війна перекреслила наші плани, змінила наші життєві дороги, розвіяла нас по чужині.

Один з моїх друзів обстоював думку, що про ці події, про німецьку політику на сході, слід було б постійно згадувати в пресі, це була б пересторога на майбутнє. Другий твердив, що історія не повторюється в деталях і тому навряд чи слід базувати будьякі плани виключно на досвіді минулого, що в історії завжди були і будуть помилки.

— Це тільки пізніше, — говорив він, — люди зауважують, що на тому чи іншому етапі історії вони зробили помилку. Дуже легко критикувати той чи інший крок тоді, коли вже бачимо його наслідки. Часто ж, — продовжував він, — дія витворює такі обставини, або обставини вимагають такої дії, що передбачити все неможливо.

Непомітно розмова перейшла на особисті пережиття під час останньої війни.

Господар не втручався в нашу суперечку; коли ж ми запитали про його думку, він сказав:

— Бачите, я не політик, але слухаючи вас, більше скильний прийняти твердження Миколи, що людина часто може попасти в такі умови, коли мусить діяти абсолютно не так, як їй хотілось би.

— Чи маєш якийсь приклад? — спитав я.

— Якщо маєш, ми радо послухаємо, — підтримали мене інші.

Всі ми знали, що Юрко багато пережив і знав життя.

— Знаєте, я був у совєтських партизанах аж два місяці, — сказав він, підводячи свою голову і зустрічаючи наші запитливі погляди.

— Не дивіться на мене так здивовано, я потрапив туди випадково. Я ненавидів їх ще до війни. Але спершу я повинен розповісти вам деякі мої пережиття ще до війни, які, як побачите, мали вирішальне значення в подіях, про які я буду оповідати. Вже до війни я був як загнане вовчо, з тавром сина "врага народу". Пам'ятаю, я дуже боявся, щоб мене серед дітей не спітали, де працює мій батько. Коли мені ставили такі питання, я страшенно губився, червонів і, за-

ікаючись, говорив: Мій... тато... арештований. Діти якось розгублено дивилися на мене, сторонилисіть, і в той час я хотів провалитись під землю, а що земля не розступалася, мені лишалось тільки якнайскорше піти від усіх, сховатися куцись у бузину й дати волю своїм сльозам.

Мабуть через це я не хотів нікуди йти, а гуляв у дворі, де всі сусіди знали вже про моого батька і нічого про це не питали.

Але з часом я почав дивитись на все трохи інакше. Це не значить, що я вже не соромився говорити про батька, але я, своїм дитячим інстинктом, відчув, що не всі люди реагують на це так, як я думав. Я відчув, що не всі дивляться на моого батька як на ворога, а на мене, як на сина "ворога народу".

Одного разу на лекції математики я почав пустувати. Старий учитель, який добре знав моого батька, розгнівався, стукнув лінійкою по столі й сказав:

— Ти дивишся на них! — Він махнув рукою на дітей партійних достойників, які завжди пустували на його лекціях. — Ти не пішов у свою батька, твій батько здобував освіту на своїх плечах, він був розумний.

Цього разу я також готовий був провалитись крізь землю, хоч у класі всі знали про моого батька, і до кінця лекції просидів, боячись підвести голову.

На перерві я бачив, як завпред щось довго говорив учителеві математики, але після цього я почував себе уже якось певніше.

У друге я відчув відмінне від казенно-прийнятого ставлення до себе за таких обставин:

В одну з квартир у нашому будинку поселився капітан авіації, грузин. Він жив з дружиною, дітей в них не було.

Зайво говорити вам про ту пошану, яку викликала його особа серед нас, дітвори. Всі ми обступали його з захопленням, розглядали синій літунський однострій, і кожний з нас уявляв себе на його місці.

Дядя Гриша — так звали грузина — любив дітей і часто грав з нами в футбол. Коли ж ми сідали під дерево щоб відпочити, діти просто билися, щоб сісти біля нього. Але я завжди пам'ятав, що він не знає ще про моого батька і сідав oddalik, щоб він не міг звертатися безпосередньо до мене.

Він зауважив це і час-від-часу поглядав на мене.

Коли я ловив на собі його погляди, в мене хололо щось всередині, і я зі страхом думав, що він, можливо, знає вже про моого батька.

Діти розпитували про літаки, боролися, і кожний запевняв, що буде також пілотом.

— І я буду, — вирвалося в мене.

— А, ти також хочеш бути пілотом? — записав дядя Гриша.

— Так! Так! — закричав я, забуваючи про все на світі.

— Це добре, тільки ти якийсь несміливий. Щоб літати, потрібно бути сильним і сміливим. Ось ти спитай у свого тата, він тобі скаже. Де працює твій тато?

Коли він згадав про моого батька, в мене забігали якісь жовті круги перед очима. Діти принишки і очікуюче дивилися на мене. Я чув як усередині в мене щось холоне, і не знаю, як я видушив з себе: — Він... арештований. — Потім зірвався на ноги й кинувся за повітку у кінці двору, де росла бузина.

Забившись у густі кущі, я тихо плакав і малим своїм серцем ненавидів усіх.

У цей час я почув, що хтось розгортає кущі і дивиться на мене. Обернувшись, я побачив дядю Гришу.

Тікати було нікуди: за спиною — паркан, передімною — він.

Якийсь час ми стояли мовчки, дивлячись один на одного.

Я малий із сльозами в очах і злістю в серці, він великий, білий, як крейда, з якимсь незрозумілим мені болем на обличчі. Я бачив, як у нього трусились руки і думав, що він зараз кинеться мене бити. І коли він ступив до мене, я метнувся вбік.

— Почекай! — сказав він. Він сказав це так, що я чомусь розгубився і став, а він ступив до мене, рвучко обняв і міцно притис до себе.

Схилившись до нього, я знову заплакав, виливаючи з сльозами все те, що накипіло на моєму дитячому серці.

Він не заспокоював мене, а мовчки гладив по голові. Так застала нас його дружина, яка вийшла у двір і їй, видно, скерували до нас діти. Вони заговорили між собою по-грузинському. Вірніше говорив дядя Гриша, а вона слухала, широко відкривши свої великих чорні очі, і нервово перебирала пальцями.

Під кінець його розповіді в неї з грудей вирвався якийсь стогін, вона шарпнулася до мене притисла мою голову до своєї щоки і крізь сльози шепотіла: — То нічого, то нічого...

Але ці події здобували в мені віру в людей, а не у владу, якої я боявся, яку я ненавидів і обходив, де тільки міг.

І ось за владу мені, 14-літньому хлонцеві, довелося воювати аж два місяці. Зараз, коли я пригадую це, в моїй уяві постає Київ. Я завжди бачу перед собою зелене море парків, золоті бани церков, залізничні мости і Дніпро. Дніпро я пригадую чомусь завжди влітку. За ним безмежні поля Лівобережжя, пісок на березі, на Дніпрі маленький білий корабель. Можливо, я бачив таку картину в дитинстві і вона закріпилася у моїй пам'яті.

Коли ж я пригадую зиму, в моїй уяві постає перший рік німецької окупації.

Електрівня не працювала: большевики постаралися, щоб "ізменники" не мали ні світла, ні води, і можна було бачити, як з ранку до вечора мешканці з відрами йшли до Дніпра по воду. Брали воду й відпихали трупи, що тихо погоджуючись, пропливали байдужі до цієї метушні.

— Та куди ж ти його пхаєш у голову! Щоб тебе так день і ніч пхало! — кричала жінка на якогось чоловіка, що довгим києм відпихав трупи від берега.

— Тож у самісіньке відро, — виправдувався чоловік.

— Сини мої!.. Синочки... — голосила поруч жінка, а трупи гойдалися й плили вниз по річці.

Трохи нижче — залізничний міст світився ребрами з води, а над усім — голод вишкіряв свої зуби.

Надійшла зима. Ви всі, напевно, пам'ятаєте зиму 1941-42 року. Ще на початку жовтня морози скували землю, в листопаді повіяли хуртовини, покриваючи білим саваном руїни, побиті авта, погорілі танки.

З міста потяглися в села валки людей, несучи в вузликах останню одежину, щоб віддати її за кусок хліба.

В одній із таких валок ішов і я.

Я ніс з собою одну пару жіночих панчіх, брусох мила і дві пачки сірників.

Ніс і мріяв: За панчохи хоч трохи сала, щоб було для засмажки, за мило три десятки картоплин, а за сірники — склянку пшона.

Процедура обміну була досить проста: заходиш до села, ідеш від хати до хати, показуєш, що маєш, і просиш, щоб хоч щось узяли.

З моїм "багатством" у довколишніх близьких селах годі було й думати щось дістати, а мені хотілося допомогти мамі і дістати хоч щонебудь.

Отже, я вирішив піти далеко.

Відірвавшись від людей, я пішов сам. Спочатку йшов полем, потім лісом. У думках я вже бачив, як я вийду з лісу, а там село, зайду до хати, господар побачить, який я малий, обмерзлий, зжалиться наді мною і виміняє все на харчі, а може ще й дасть склянку молока з-під корови. Яке ж добре воно мусить бути, — я навіть уявляв собі пінку на ньому.

Ідучи лісом, я не зауважив, як сонце опускалося на захід, кінчаючи короткий зимовий день.

Вже сутеніло, коли я вийшов з лісу, а села не було, переді мною простягалося безмежне біле поле.

Я зупинився на узліссі і не знов, що робити. Мрія про село розвіялась, надходила холодна ніч.

Обернувшись до лісу, але він видався мені таким зловіщим і темним, що мої ноги самохіть понесли мене геть від нього. Відійшовши трохи далі, я, перемагаючи страх, обернувся ще раз і побачив, що метрів з двісті за мною йдуть два собаки чи вовки. "Вовки!" Майнула в мене думка. Що робити? І я знову побіг по дорозі.

На бігу я дістав з кишені мої дорогоцінні сірники (про пшено я вже більше не думав).

Якщо будуть бігти за мною, думав я, буду світити: вовки бояться вогню.

Не знаю, як довго я біг, уповільнив свій крок аж тоді, коли став спотикатись, зовсім вибившись з сил.

Було вже темно. Оглянувшись назад, я вже нічого не побачив, крім понурої смуги лісу та холодного зимового неба.

Трохи остронь від дороги я помітив якісь будівлі і, зрадівши, звернув з дороги, побрів до них по снігу.

Але це були не будівлі, а скрити немолоченного хліба.

Не довго думаючи, я ускочив у яму в скірті і почав стягати на себе солому: ховався сам від себе.

Накидавши соломи, я міцно затис у руці коробку сірників і вирішив, що коли вовки прийдуть сюди, запалю всю скірту.

Пройшов деякий час. Я почав заспокоюватись і дрімати, коли зненацька серед тихої ночі виразно почув чийсь кроки, що рипіли на морозі, наближаючись до місця моего сковку.

У мене в шлунку щось стиснулось як обценеками, пішов мороз по шкірі, а під шапкою заворушилося волосся.

Кроки чулися все голосніше й голосніше. Ось вони вже стихли, щось ішло по соломі. Я всім еством відчув, як хтось спинився над ямою, в якій я примостиився, щось клацнуло й почувся голос:

— Виходи!

Не знаю чому, але я навіть зрадів, почувши людську мову, хоч ще й не ворушився.

— Вилазь, бо стрілятиму! — почувся голос вдруге.

— Не... стріляйте!.. — видавив я з себе і почав помалу висовуватися з соломи.

Переді мною стояв дебелій чолов'яга у валінках, у чорних ватяних штанах і фуфайці, на голові ушата шапка, у руках автомат.

Іого обличчя вкривала чорна густа борода.

— Ти що тут робиш? — запитав він, придивляючись до мене.

— Я хотів переночувати... йшов міняти на село, та засталася ніч.

Обмацавши мої кишені, він закинув автомат на плече і сказав:

— Пішли зі мною!

За четвертою скіртою стояли сані, запряжені парою коней, яких я не зауважив, тікаючи від вовків. На санях було ще двоє.

— Чо привел? — почувся голос з саней.

Вони, певно, зауважили мене ще раніше.

— Пацан! — відказав той, що вів мене.

Підйшовши до своїх, він щось поговорив з ними і наказав мені сідати на сані.

— Чо, пацан, хочеш бути партізаном? — запитав мене знову той, що сидів на санях. Я мовчав і тремтів, як у лихоманці.

— Да ти не бойся, — продовжив він, — ти наверно хочеш жрати?

Я мовчкі притакнув головою, хоч мені було не до їжі.

— Вот приїдем і подрубаєш. Как твоя фамілія?

Я назвав себе.

— А как тебе звати?

— Юрі.

— Чо?! Юрі?! Так ти, оказывается, тъозка! Чо ж ти раніше не говорил? А где твой атец?

— На війні, — свідомо збрехав я.

— Ну вот і всьо! Атец на фронте, ти у партізанах, нам разведка нужна.

Ми рушили з місця і довгий час їхали якимись балками та ярами, наближаючись до лісу. Під лісом сані зупинились і двоє, взявші мене, пішли вглиб лісу, а третій залишився з кіньми.

Ішли ми довго, пробираючись між кущами у глибінь лісу. Там, на невеликій галявині, оточений густим чагарником, виднілися якісь горбки під снігом. То були бункери.

Промовивши пароль до вартового, що наче з снігу виріс перед нами, партизани завели мене всередину.

Бункери були добре уряджені, видно більшовики пустили не одну партію політичних в'язнів на той світ, будуючи їх. У Києві на початку війни ходили чутки, що всіх політ. в'язнів висилають копати бункери у лісі, а пізніше, щоб якомусь не пощастило втекти і виявити місце розташування бункерів, усіх в'язнів розстрілюють.

Під стінами стояли двоповерхові нари, у кутку стіл, над столом портрет Сталіна. Всі бункери мали електричне освітлення. Пам'ятаю, що коли я побачив портрет, у мене з'явилася знайоме почуття страху, у думках промайнуло: "А що, як хтось знає моого батька?" Але, на моє щастя, це були прислані москалі, які ще тільки наладжували зв'язок з місцевими комуністами, що сиділи по селах.

— Вот ми і дома! — промовив той, що ввесь час говорив до мене.

— Ей, сержант! Займись пацаном, дай йому щось пожрать!

— Єсть, товариш комісар! — відказав один і мотнув на мене головою.

— Юра! — гукнув комісар, коли я був уже біля дверей, що вели до другої кімнати, — тільки без фокусів, а то... — При цьому він відкрив рота, крекнув і провів пальцем по горлі.

Я зрозумів його добре.

У другій кімнаті стояли ящики з боєприпасами, кулеметами та мінометами, аж у третій була кухня і довгий стіл.

Тут же була й комора, де на гаках висіли свинячі туши, у бочках стояв мед, а повітря було насичене гострим запахом спирту...

Другого дня всі зібралися в бункері.

Всіх було 9 чоловік, із яких троє офіцери, один сержант, комісар, а решта червоноармійці. Між офіцерами один був лікар.

Це, як я довідався пізніше, було ядро, до якого мали приєднатися місцеві комуністи й активісти.

Вдень було суворо заборонено виходити з бункерів усім, крім стежі, і час проводили за чищенням зброї та слуханням радіопередач з Москви. Комісар усе щось писав, відмічував на мапі, при чому сопів і пересипав свою возню біля мапи голосними матюками. Видно на фронтах ділали погано.

Все керівництво було в його руках, офіцери чекали на людей і час-від-часу обговорювали пляни своїх майбутніх військових дій. За кілька днів компанія побільшала: з нічною стежею прийшло два матроси з дніпровської військової флотилії. Один з них був радистом, другий кулеметчиком.

Комісар не спускав з мене ока. Він, видно, мав якісь пляни щодо мене. В міжчасі я допомагав на кухні.

Одного разу, коли я рубав дрова, мене прикликали до комісара.

— Вот, Юра, ми тебе провірили і уже повідомили твою маму, вона була дуже рада і передала, щоб ти слухав мене та був гідний свого батька.

По останньому реченню я відчув, що він бреше. Так було й справді, бо я пізніше довідався, мама нічого не знала, уважала мене загиблим і за два місяці зовсім посила.

— Для тебе я маю роботу. Ось тут фотографії, під ними прізвища і назви сел, де та чи інша людина живе. Ти мусиш вивчити всіх: знати прізвище, село і як кожен з них, що на фотографії, виглядає. Завтра я тебе перевірю, а сьогодні від усіх нарядів ти вільний.

Я відійшов на мари і зайнявся фотографіями. З них на мене дивились понурі обличчя місцевих комуністів.

Вдивляючись в обличчя, я читав прізвище й села. Потім заплющував очі, старався встановити обличчя у себе в пам'яті, шепотів прізвище.

Під час перевірки комісар виймав фотографію, закривав прізвище і питав, хто це. Я говорив. Пізніше він називав мені прізвище і наказував вибрati фотографію названого, поклавши їх так, щоб я не міг прочитати підпису. Перевіркою він лишився задоволений і, похваливши мене, сказав, що тепер приступимо до операції.

— Губанов, — гукнув він лейтенанта, — пришли до мене Вузла.

Прийшов високий, сухий мужчина і виструнчився перед комісаром.

— Ось, маєш пацана, — сказав комісар. — з ним будеш працювати, він буде за поводаря. Ану, закоси очі!

Вузол якось закотив очі і на нас глянули одні бліки, очей не було.

— Добре! — сказав комісар. — Справжній сліпий. Підеш по зв'язку.

Вузол пішов одягатись і повернувся ввесь замотаний у ганчір'я, а зверху одягнув стареньку військову шинелью. Виглядав так, як сотні військовополонених, які скitaliся в той час по дорогах. Поки він діставав інструкції, я стояв і робив пляни втечі, але пляни мої рухнули, коли я побачив, як Вузол запхнув собі за пазуху нагана.

Ми вийшли з бункеру. На мене вийнуло свіже повітря, у очах заболіло, від близкучого снігу пішли слізози, і я почав терти очі кулаком, розмазуючи по обличчі слізози й бруд.

— Три, три, — говорив Вузол, — виглядатимеш, як заплаканий.

Біля головної дороги, на її повороті, ми присиділи деякий час у густому сосняку і, пересвідчившись, що ні там, ні з другого боку нікого не видно, вийшли на дорогу.

— Пам'ятай, як тільки що, вжену в тебе всі кулі, мені губити нічого. Це щоб ти знову і не думав сприснуть, а як будеш зі мною, то будь спокійний, я тебе скрізь обороню і не залишу, — промовив Вузол.

Ми пішли дорогою. Перед нами показалися перші підводи. Відступивши з дороги і виждавши, коли вони наблизились, Вузол зняв шапку, закотив очі і почав виводити жалібним голосом:

— Батеньки ріднені, маміньки дорогі, братики і сестрички, подайте сліпому солдату хоч крихту хліба!..

Жалібні селяни умлівали над нами. Дядьки терли очі, жінки голосно голосили і віддавали все, що мали. Ми все скидали в торби від протигазів.

Коли ми вже минули ліс і йшли полем, із недалекого села з'явилося з десяток саней. Коні зброя були уквітчані паперовими квітами й стрічками. Це було весілля. На передніх санях сиділа молода з молодим, гармоніст, що ввесь час награвав якусь веселу мелодію, біля нього дружба бив у бубон, декілька хлопців і дівчат. На задніх санях розмістились родичі й гості.

(Далі буде)

ДУМКИ І ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛЯ БРУЄРА

(1645 — 1696)

Жан де ля Бруєр був одним з видатних французьких мислителів і письменників 17-го століття. Відомий кількома томиками "дум" філософічно-сатиричного напрямку. Своє надзвичайно скромне й тихе життя (не оздоблене ні одним скандалом, що було типовим для визначних осіб тієї доби) він провів у домі князя Конде, як "приватний джентльмен", тобто майже слуга князя.

Учився в Орлеанському університеті, де успішно склав іспити на звання доктора прав, але не працював у цьому фаху. Учив сина князя Конде. Літературну працю розпочав перекладами "Типів Теофраста" з грецької мови, до яких чимраз більше додавав своєї власної фантазії, і скінчив тим, що сам почав писати невеличкі сатири про людські характери. В 1693 р. його прийнято до Французької Академії. Його твори збудили велику цікавість тим, що в них він змалював під чудернацькими іменами й у незвичайних ситуаціях визначних осіб і суспільне життя Версалю та Парижу з усіма його егоцентричностями. Помер Ля Бруєр 1696 року у Версалі.

Ред.

Про персональні заслуги

▲ Хто, навіть з найрідкіснішими талантами й найбільшими заслугами, може не бути переконаним у своїй непотрібності, коли подумасе, що вмираючи він залишить світ, який не усвідомляє цієї втрати і в якому знайдеться стільки людей зайняти опустіле місце?

▲ У нас вояк — хоробрый, а інтелігент — учений, далі ми не йдемо. У римлян інтелігент був хоробрый, а вояк також і вчений; римлянин був одночасно і вояком, і інтелігентом.

▲ Короткозорі — я хочу сказати люди з обмеженим світоглядом і замкнені в своїй маленькій сферці — не можуть зрозуміти тієї універсальності талантів, які деколи спостерігаємо в одному й тому ж об'єкті. Якщо вони десь бачать гарне, то вони виключають з нього солідне; якщо вони думають, що знаходять граціозність у тілі, звинність, спритність, проворність, то вони не хочуть признати також дарів духа, поважності, розуму, здібності; вони викидають з історії Сократа факт, що він танцював.

▲ Нема ні однієї людини, хоч би як розумної й дорогої для своїх близьких, яка не мала б у собі чогось, за що її по смерті будуть менше жалувати.

Про жінок

▲ Гарна жінка, яка має в собі якості вченого мужчини, є найприємніший випадок у світі; в ній поєднуються досконалості обидвох родів.

▲ Жінкам властиві крайності: вони або краші, або гірші від чоловіків.

▲ Більшість жінок не мають зовсім принципів, а керуються серцем, і їх моральна поведінка залежить від тих, кого вони люблять.

▲ У коханні жінки йдуть далі, ніж більшість чоловіків, але чоловіки перевищують їх у товаристві.

▲ Чоловік вірніший до чужої таємниці, ніж до своєї власної; жінка, навпаки, свою таємницю береже краще, ніж чужу.

▲ Байдужа жінка — це та, яка не бачила ще того, кого має любити.

Про серце

▲ Є один ступінь приємності в щирій приязні, до якого не можуть дійти пересічні душі.

▲ Час, що скріплює приязнь, ослаблює любов.

▲ Кохання і приязнь виключають одне одне.

▲ Досвід твердить, що м'якість і поблажливість щодо себе та жорсткість щодо інших — це одна і та ж хиба.

▲ Жити з ворогами так, наче б вони мали стати одного дня нашими приятелями, і жити з приятелями так, наче б вони могли стати нашими ворогами — це не прикмета ненависті, ані дружби; це чинник не моральний, а політичний.

▲ Найбільш бажані речі не приходять ніяк, а якщо й приходять, то не в той час, ані за тих обставин, коли вони могли б спричинити справжню втіху.

▲ Сміятись треба ще тоді, коли людина щаслива, бо можна вмерти, ніколи не сміявши.

▲ Людина ненавидить свого ворога через слабість і бажає помститися йому, але через лінівство вона не заспокоює себе, ані не мститься.

▲ Щоб володіти над кимсь довго й абсолютно, треба мати легку руку й давати підвладному відчути тільки злегка його залежність...

Ганна ЧЕРІНЬ

МОЯ МУЗА

Коли б хотіла я життя,
Як майстер та естет,
Замкнувшись для заняття
У теплий кабінет,

Де кожний розділ до числа
В свою кладеться папку,
Куди б дитина не могла
Свою вstromити лапку,

Або пішла б, як на Парнас,
Десь під паризький дах,
Де Муза впурхує до нас,
Неначе райський птах, —

Яких би я створила склад
Сонетів і поем,
І наймодерніших баляд,
І найновіших тем,

Змішавши сміло в ритм один
Хорео-дакто-ямб,
Чого в часи отих годин
Не сотворила я б!

І неможливих протиріч
Сплела б я водокрут,
Зобразивши життя, як бич
З усіх земних отрут.

Але лишаю ці права
Аскетам всіх порід,
Яким ніколи голова
Не заболить від бід,

Тому вони свої слова
Плетуть в біду таку,
Щоб заболіла голова
Сердезі-читачу.

Вони ж не мають ні гроша,
Зелені всі на масть,
Крім "омні-меа" — лише душа,
А хліба — Бог подастъ.

Я краще виберу собі
Життя, таке — як всім —
Яке проходить в боротьбі
За край свій і за дім —

Щоб пережити кожний факт,
Що ввесь тривожить світ,
І щоб писати не абстракт,
А кров,
і слози,
й піт.

Іржавий шум про п'яний дзвін...
Якийсь "кубічний" вірш
Я напишу за п'ять хвилин,
Їй-бо від них не гірш.

Але нащо "кубічний рот"?
До лікаря таких!
Не марні тіні снів-турбот,
Пишіть про слози й сміх!

На все потрібний певний хист —
На пензлі і мазки...
Про усміх риб і рака свист
Пишіть малим казки.

Аніж крутити з рим хвоці,
Як той абстрактний бард,
Я вже про латані плащі
Пишу, коли це варт.

Про селянина творчий труд,
Про смерть його коня,
Про розмах крил і ріст споруд,
Красу нового дня.

Про сум сердеги-одинця,
Що марить про сім'ю.
Про щастя сповнені серця
В розквітлому маю.

Про юнака, що полюбив
У перший раз в житті.
Про сиву ласку голубів
В кінці свого путі.

Про яснолисті ясені,
Перед зимовим сном,
І про зелений шум весни,
Напоєний вином.

І про квітки, і про траву,
І сонце, й буревій,
Все, що люблю, і чим живу
І я, і народ мій.

Що, власне, вартий Сартр для нас,
Чим близький нам Камюс!?
Що вартий теж запас важкий
Нудних кубічних муз!?

Нехай навік Франко й Тарас
Нам будуть за девіз,
А Сартра — прочитати раз
Й покласти десь під низ.

Як не читав же Сартра ти,
Нетрати надії вкрай.
З таким гріхом Петро святий
Тебе ще пустить в рай.

Мені ж найкраща з нагород,
З усіх, що тільки є —
Коли мій вірш бере народ
До серця, як своє.

13 січня 1958.

Про суспільство і розмову

▲ Я чую Теодокта ще з передпокою, він подає свій голосок у міру того, як наближається. Ось він і ввійшов; він рече, він кричить, він вибукає, люди закривають собі вуха — це ж грім. Він не так страшний тими речами, про які говорить, як тоном, яким він говорить. Він не заспокоюється й не припиняє свого галасу лише на те, щоб виляпати свої дурниці. Він має настільки мало пошани до часу, осіб і доброго тону, що кожному рубає просто в очі й навіть не зауважує, що він образив ту чи іншу особу; він не встигне ще сісти, як уже, не тямлячи, розладжує все товариство. Якщо застелять стіл — він перший за столом, і то на найпочеснішому місці, дами в нього справа й зліва, він єсть, він п'є, він оповідає, він жартує, він перебиває всіх водночас. Він не признає ніяких осіб, ні господаря, ні гостей; він радіє з глупої уяви, що його признають... Він присвоює собі весь авторитет при столі — і шкода з ним сперечатись. Вино і страви не досягають нічого до його характеру. Якщо грають у карти, він виграє, картаючи того, хто програє, він його ображає, всі наслішники за ним, нема ніякої глупоти, що його минула б. Вкінці я здаюсь і зни-

каю, не спроможний довше терпіти Теодокта і тих, які його терплять.

▲ З чеснотами, зі здібностями, з доброю поведінкою, людина може бути однак нестерпною. "Манери", які нехтується, як неважні речі, часто є тим, по чому люди судять вас добре або зле: трохи уваги, щоб їх уприємнити й відшліфувати збереже вас від неприємного осуду. Не треба майже нічого, щоб люди думали, що ви горді, неприязні, зарозумілі, невдачні; треба ще менше, щоб вони думали навпаки.

▲ Провінціяли й дурні завжди готові сердитися й думати, що ви глупієте з них, або що їх недолюблюєте; не слід ніколи дозволяти собі жартувати, навіть у найневинніший спосіб, хіба тільки з людьми вирозумілими й інтелігентними.

▲ Сміятися з видатних людей — привілей дурнів; вони існують на світі, як паяци при дворі, тобто без ніякого значення.

Про багатство

▲ ...Якщо це правда, що людина багата, коли маєте, що її непотрібне, то доволі багатою людиною є людина вченя...

Переклала Н. Тусюк

РЕЦЕНЗІЙ

Джеймс Мічинер, **Андавський Міст**

(Рандом Гауз: Нью-Йорк, 1957)

Назва "Андавський Міст" (яку в перекладі часом чомусь називають "Міст при Андев"), трохи ілюзійна. Вона зовсім не дає уявлення про 6 миль тяжкого шляху по болотах і різаках, бродіння по пахви в льодовій воді у туманну осінню ніч, блукання по непевних дорогах під кулями советських патрулів. Справа в тім, що Андев лежить у Австрії, а Андавський міст — у Мадярщині, і за тим мостом ще треба йти добрих півмілі до прикордонної лінії, а далі ще зо три мили до першої оселі в Андев. Назвали той міст Андавським, бо ж як його ще було назвати, коли поблизу нічого нема, а найближче селище до нього таки Андев. Самі болота, очерт, мутна канава і — розкішна трава, яку, за віковічною традицією, не дивлячись на приписи й кордони, косили мешканці Андев.

Нічого значного не було навколо, крім, правда, високої прикордонної фортеці, з якої советські снайпери вистрілювали мадярських перебігців-повстанців. Часом стрілянина, з досі ще не вяснених причин, цілковито припинялась — тоді величими хвилями напливали втікачі і дякували Богові за його велику ласку. Браз стрілянина починалася знову і Андавські болота багрилися людською кров'ю...

Короткий, але значний епізод мадярської — і всесвітньої — історії, що сколихнув земну кулю в жовтні-листопаді 1956 р., заповняє сторінки книжки Джеймса Мічинера. Цей автор знаний уже по всій Америці з його багатьох бест-селлерів та зроблених за ними фільмів ("Казки Південного Пацифіка", "Поворот до Раю", "Мости Токо-Рі", "Сайонара"). Не сумнівається, що фільми ці або книжки знайомі й українському читачеві та глядачеві Канади і Сполучених Штатів.

Невідомо, чи буде зфільмований також і "Андавський Міст", як ще одна ланка довгого ланцюгу зфільмованих "мостів". Сюжет твору на фільм не надається: нема жодного більш-менш значного героя — так і в тому факті, що Видатною Людиною 1956 року було обрано безіменного Мадярського Повстанця.

Нема в творі навіть складної пригодницької інтриги — тільки сам епізод повстання, в одному тільки місті — Будапешті — і втеча повстанців та населення через кордон. Але Голлівуд може зробити все з нічого (так само, як і ніщо з чогось).

Твір складається з 11 нерівномірних частин, 6 із них — розповіді окремих втікачів про події повстання, так як вони їх бачили й переживали. Часом розповідь іде від особи, що сама не брала участі в повстанні, або лише в незначній мірі — і це, в майстерній інтерпретації автора, робить розповідь хвилюючою, об'єктивною й переконуючою. (Золтан і Ева Пал, у розділі "Коротке Видиво").

Розділи книжки укладені за принципом розрізаної на шматки загадки, англійською мовою — "Джігпаззл": де кінчається одне, десь аж у кінці книжки є продовження, а всередині й закінчення, і ніщо не лишиться висіти в повітрі.

Історія написання цього твору проста, коли врахувати обставину, що автор знаний із своїх "бест-セルлерів" і, напевно, має до свого розпорядження всі офіційні дозволи та матеріальні засоби. Почувши про розгром мадярського повстання та про масовий перехід втікачів через кордон, Мічинер, якому ніщо не було на заваді, зібрав усі необхідні для своєї праці речі — фотопаратор, чекову книжку — і, як на чарівному килимі, літаком прибув прямісінько на австро-мадярський кордон.

Якби наші письменники мали таку змогу, то і вони написали б не гіршу, а може й ліпшу книгу, вибившись у ряд "бест-セルлерів". Так, написати цю книжку при наявних для Мічинера можливостях було не важко, але попередній його шлях був напевно не легшим, ніж шлях котрого з українських письменників. Тільки не кожний зважується на штурм Парнасу, вибираючи на тоність "синіцю в жмені" — задовільну "пейду" на пакувальній фабриці...

Проте, маючи добре передумови, Мічинер мав і великі труднощі: пи-

шучи історичну розповідь у час, коли ще не охололи стрільна й не засохла пролита кров, важко бути правдивим і об'єктивним. У данім випадку почуття історичної справедливості змусило Мічинера навіть виступити проти урядової політики США.

Ще в свої студентські роки, Мічинер кватаував разом з одним трансильванським студентом, батьківщина якого не один раз переходила від Румунії до Мадярщини і навпаки. Молодий трансильванець в'ідливо й беззастережно громив Угорщину і так пересолив, що Мічинер ще тоді відчув симпатію до Мадярщини.

(Для наших журналістів: не заважди одверта й різка критика робить бажаний вплив на іноземців, коли говорити про наші змагання проти СССР. Часом методи переконання мусять бути стриманіші, дипломатичніші, замасковані й подані в імовірній для даної авдиторії формі. Лайка часто викликає відразу до того, хто лає, і співчуття до того, кого лають).

Мічинер зацікавився історією і культурою мадярського народу, не один рік студіював, і в слушний час, коли прийшла нагода писати цю книжку, вклав у неї свої знання. Коротко поінформувавши про походження мадярів (назва "Hungary" таки пішла від презирливої назви, даної ім німцями "hungrig", — тому вони себе ніколи так не називають, вживуючи натомість терміну "мадяри"), автор робить одчайдушні спроби пояснити складну, суперечливу вдачу мадярів, які, прийшовши з Азії на початку IX сторіччя, з одного боку лишились "азіятами" по відношенню до корінного населення Європи, ще більше — "зайдами", а з другого боку — охороняли, як мур, цілу Європу від варварських орд, Туреччини й Росії.

Нескінченні сварки з сусідами втворили в цілому світі думку про мадярів, як про людей з перцем і паприкою в крові, непримиримих і небезпечних. Проте, всьому світові були відомі також і привабливіші риси, яким могла б позаздрити кожна інша нація, скажімо й наша, українська. Це — одчайдушна, але плянова і розважна сміливість мадярів, їхня впертість і амбітність, одностайність і організованість. Ці риси вирізьбилися яскраво на тлі жовтневого повстання 1956 року.

Заславши потужну лаву танків, Радянська розвідка повстанців, розбивши до невідомості Будапешт і заливши його вулиці кров'ю повстанців. І все ж перемога — на боці мадярів, а Радянська розвідка тут свою найбільшу поразку, яка, можливо, і була причиною зміни курсу цілої советської політики. Іноземні дипломати й журналісти, як і до того, не були пропущені через "зализну заслону", але вони стояли на кордоні, подаючи руку повстанцям і мирному населенню, що лавою валило через кордон. Серед інших, стояв у прикордонній смузі також і Мічинер, часом переносячи дітей через кордон на своїй спині, допомагаючи біженцям і слухаючи звіти з перших уст. Для встановлення правди, він вживав кілька перевірладачів різних національностей, задавав ті самі запитання різним особам і часом кілька днів крутився навколо однієї й тієї ж маленької проблеми (наприклад, щоб встановити автентичність і цілісний образ жінки-садистки, сержанта НКВД під іменем "Котлетки").

Основним протиріччям у праці Мічинера було обвинувачення мадярських повстанців на адресу уряду Сполучених Штатів у справі пасивності Америки в той час, коли повстанці, пригадуючи свою віковічну прикордонну службу на захист європейської цивілізації, тепер у свою чергу вимагали від людства захисту перед ворожою навалою і розплачливо засилали в етер сигнали "СОС". Америка виявилась непідготованою на випадок антисоветського повстання, і не тільки не допомогла повстанцям, але й вагалась, чи приймати до себе мадярських емігрантів, у той час, як Австрія і Швейцарія одразу відкрили їм свої гостинні двері.

Один із персонажів книжки, Ференц Коболь, звернувся з застереженням щодо радієвої пропаганди з Америки: "Якщо Америка заливає простори Східної і Центральної Європи такими (антисоветськими, Г. Ч.) закликами, треба бути відповідальними за них. Інакше це — підбурення нації на самогубство".

Автор книги поділяє ці докори, виправдовуючись тим, що пізніше Америка надолужила своє спізнення з великим ентузіазмом, прийняла до себе всіх бажаючих емігрантів (серед них чимало авантюристів та шумовин) і допомогла їм

якнайкраще влаштуватися. До Австрії був висланий у час Різдва віце-президент Ніксон, і голосні дебати провадились між дипломатами у справі захисту Мадярщини.

Книжка Мічинера, безперечно, цікава: героїзм завжди захоплює, і читач не може не співчувати мадярським повстанцям, хоч і розхолоджують наші почуття згадки про недавні кривди, вчинені мадярами українцям. Але оглядаючись часом на минуле, треба дивитися в лиці сучасному й передбачити майбутнє; справа кожного антисоветського повстання — це наша справа, бо вона послаблює ланцюг, що сковує спільно нас, мадярів, поляків та інші нації.

Описові місця книжки — про становище мадярів під советським режимом — нагадують нам картини наших власних страждань у тому ж ярмі. Бідні помешкання, черги за продуктами, мізерна плата, закриті розподільні пункти для упривілейованої верстви комуністів, терор АВО (мадярський еквівалент до НКВД), безкоштовна лікарська опіка з діягнозою "Якщо ти не мертвий, іди на працю" — все це тільки цілком знайомі для нас картини, які може здивувати хіба американців, які все ще ніяк не можуть повірити, що хтось десь голодує чи мерзне у нетопленій хаті. "Типовий гардероб мадярської жінки — 1 пальто, 2 пари черевиків, 1 сандалі, 4 сукні, 2 пари панчіх та окуляри", — зазначає автор. Українські жінки часом мали ще менше. Часом автор, може й несвідомо, додає й деякі маломовірні подробиці. Він, наприклад, каже, що на праці молоді жінки складалися і спільно купували олівець до уст, яким вони користувалися по черзі, так що кожна жінка могла "бути гарною" двічі на рік.

Знайомий нам і опис вербування людини вексоти, коли, не залякавши "кандидата" перспективою власних страждань, йому загрожували знищеннем його родини — і тоді нещасна жертва мусіла йти в пастку.

Тут же подано тип іншого енкаведиста, скривдженого природою виродка, який всю свою лють на заподіяну йому природою кривду вимещував на своїх жертвах.

Нове і повчаюче для нас є висвітлення національного виховання молоді. Найактивніша частина мадярських повстанців була молодь у ві-

ці 15-30 літ, цебто ті, які зросли вже під советським сонцем. Советська ж влада, утикаючи дорослих та здираючи з них гроші, на ті кошти приманювала дітей палацами піонерів, виставами, парадами, літніми таборами та ласощами, виховуючи з них Павликів Морозових. У школах та гуртах, разом із шоколядою та помаранчами, дітей напихалося комуністичними догмами, а вдома залякані батьки не могли збалансувати це націоналістичним вихованням. І все ж, мадяри зуміли виховати з своїх дітей полум'яних патріотів, які "в шість років не любили росіян, у дев'ять — ненавиділи їх, в десять розуміли зло комунізму, а в тринадцять були священними патріотами." Боячись АВО-шилігунів, знайомі стереглись один одного, але часом, ніби між іншим, питали: "Як ти думаєш, чи можна дитині дев'яти років..." Співбесідник розумів це без слів і відповідав. "Не раніше десяти літ."

І ось приходить час, коли батьки вважали, що дитина вже має досить розуму, щоб навчатися правди — і тоді починалось позалекційне навчання справжньої історії, економіки й філософії. Наслідки виявилися під час повстання 1956 року. Не лише юнаки, але й діти активно боролися проти загарбників, б'ючи советів іхньою ж зброєю: доморобними "бомбами", заманюванням ворожих танків у тупі кути, камінням з верхніх поверхів — всім тим, чого навчили їх совети в Палацах Піонерів.

Прикладом для нас є також і мадярська одностайність, на якій базувалося все повстання. Всі політичні напрямки, в тім числі й монархісти, духовенство і аж до комуністів (а цим мадяри були і з грішні) об'єдналися перед лицем ворожого наступу. Організованість виявилася і під час переходу через кордон, коли люди допомагали один одному, тримались групами і спільно приймали заходи безпеки аж до забезпечення дітей спеціальними пігулками для немовлят, щоб ті спали і своєм криком не збудили сторожу.

Прямих указівок на українсько-мадярські стосунки в книжці нема, крім однієї: "Солдати України могли б тимчасово йти на боці своїх комуністичних хазін, але мабуть не надовго" — з протиставленням нас до Болгарії, Румунії й Польщі, які б при першій нагоді, на думку автора, повстали б проти комунізму. Подібне твердження можна бу-

ло б заперечити лише дісю, але як зброю проти такої, може й незначної, зозуваги, можна протиставити недавній виступ д-ра Бели Ковріга, професора з Маркет Університету, колишнього президента Будапештського університету, в якому він з захопленням і високим признанням згадав, що в перших танках, вислалих на задушення повстання, були

войки-українці, які стали на сторону мадярів і повернули вогонь на росіян. Згадка про цей епізод є і в книжці Мічинера, але національності вояків не визначено. А може ж тоді й не сипалися кулі на перебіжників через Андівські болота, коли на прикордонній варті стояли українські вояви?

Г. Черінь

Остап Тарнавський: “Мости”

Поезії. Об'єднання Українських письменників “Слово”, Нью-Йорк, 1956. Мистецьке оформлення Якова Гніздовського. Стор. 80.

Можна припускати, що зовнішній вигляд згаданої книжки не залежав від волі її автора, а тільки від уяви мистецького оформленя, графіка-новатора, Якова Гніздовського, усім добре знаного з його багатьох оригінальних обкладинок до творів Д. Гуменної, листування вапліття “Голубі диліжанси” та ін. Усі, мабуть, пам'ятують, що там були намальовані кола, спіралі, химерні зигзаги, або старезні пні з єдиним тоненьким пагінцем, що саме розбрүньковується, а тут, на червонистому тлі обкладинки, маємо чорну павутину, чи, можливо, якісь модерні трапеції, і навмисне незграбно (криво й косо) написані чотири слова: “Остап Тарнавський Мости Поеми”. До речі, в прізвищі автора дві останні літери так невдало скомбіновані, що читається “Тарнавській”, крім того, декого дивує, чому на обкладинці стоїть “Поеми”, а на титульний сторінці — “поезії”, не всі ж бо знають, що це звичайна помилка і що мистець у творчому екстазі часом може не те, що слід було б, написати чи намалювати.

Як бачимо з ремарки, вміщеної на передостанній сторінці згаданої книжки “Мости”, Остап Тарнавський не новак у нашій літературі, зокрема, в поезії. Він видав уже чотири книжки: “Слова і мрії”, поезії (1948), “Життя”, вінок сонетів (1952), “Мости”, поезії (1956) та “Камінні ступені”, новелі і нариси (1956,?). Вміщує він багато своїх поетичних і прозових творів і в періодичній пресі — “Літературна газета”, “Київ” тощо. На жаль, перших двох збірок поезій О. Тарнавського не маємо під рукою, тож і не можемо докладно проаналізувати, як розвивалася йо-

шляхами (в розумінні впливів, стилів і напрямів) дійшов він до третьої, про яку далі йдиме мова.

Тут, звичайно, можна було б почати словами Готтвальда Лессінга, що він сказав іх про одну з книжок Йогана Готтшеда: “Ця книжка має в собі і добре і нове, але добре в ній не нове, а нове — не добре”, — потім можна б навести по кілька тих і тих прикладів і цим закінчити, але ж шановний автор не мав би від цього жодної втіхи, ані користі, тому розгляньмо “Мости” по змозі докладніше.

Отже, книжка має в собі три, сказати б, окремі збірки, назвати які циклами чи то відділами ніяк не можна, бо тематично вони цілком незалежні одна від одної, тільки об'єднані однією символічною назвою. Це: “Музика зоряних доріг”, “Країна золотого гомону” і “Завулок безвістей”. Логічно мислячи, годилося б розглядати їх в іншій послідовності, ніж подає автор, але почнемо за порядком. Поминувши спокійні дороги “Країни золотого гомону” і навіть “Завулок безвістей”, автор зопалу “стрибнув” довгим віршем “Сновида”, поділенним на три частини: I. “Вистриб”, II. “Суд”, III. “Батьківщина” — відразу в “Музику зоряних доріг”. Що то значить гін до творчих шукань і яка непереможна його сила! Погляньмо ж, що робить і як почуває себе сміливець на цих ризикових дорогах:

“Жену, мов звір, що вирвався із клітки і хлонить ніздрями просторів глиб, — собака, що їй камінь кинь на схвітки, — так зорі кинув хтось у небо: стриб!”

(ст. 7).

Або:

“— і враз стрибнув, немов метелик з кукли... О, не спіймати думки на лету!

I укладаю кострубаті букви в питання, що тривожать самоту”. (ст. 7).

І закінчує:

“Свідомість самоти в просторах і віках турбує більше нас від стиду, що червами повзим у творчій глині, з якої родимося і в якій ми гинем, — сприймаючи життя, як неповторність дару і за нездійсені провини кару”.

(ст. 14).

У другій частині цього ж вірша, що звється “Суд”, подібних образів і сентенцій трохи рясніше, наприклад:

“Установили вроцисто трон, прибрали ризами людину: хай неоснований закон за недоконану провину прокаже суд!

Тавром злочинств намазані ще заки з лон розв'язані...”

(ст. 15).

Ще:

“Колекціонуємо віки у книг колону з малюнками усяких лиць, де та ж насупленість очей, і меч в руці, і сміх знайомий людини, що взялась судити людей... Обмиймо руки, мов Пілат, і хай злочинці правлять судом...”

(ст. 16).

І ще:

“В людини руки дві, на кожній пальців п'ять і дика, і простацька до життя охота на тій землі, де змішане слізми болото”.

(ст. 17).

Остання частина, “Батьківщина”, найцікавіша. Авторові раптом припало до серця слово “хлань” і він його кілька разів, через кілька рядків, старанно вживав. Потім народжується строфа, наскічена модерними образами і поняттями: “Ось і картина з рам світоглядових: лежить долина, неначе діжка тіста, в якому грузнуть жилуваті ноги — несуть свій труд на торг до міста...”

(ст. 20).

і він її, строфу цю, з діжкою і жилуватими ногами, повторює п'ять разів в одному тільки вірші. Бракує слів — удається до хемічних формул, приміром, CO_2 , і їх теж уживав, і все це тільки з однією метою — сказати не те, що вже хтось сказав, і сказати не так, як інші кажуть... Дійсно, велика сила того гону до новаторства!

До речі, з підзаголовка довідується, що “Сновида” — це не якась

там звичайна поема, а просто "Розмова на самоті". Воно ѹ спрощує: на самоті з самим собою можна все, що хочеш, говорити...

Розглядаючи детальніше цілу збірку, мало не на кожній сторінці настрапляємо на неурівноваженості настрою і суперечності вислову. Наприклад, після динамічного "Жену, мов звір, що вирвався із клітки" (ст. 7), такі статичні і холодні міркування: "Хто винен, що люди не зуміли завести порядку, хоч їм призначено (на нашу скромну гадку) його шукать" (ст. 9). Не знайшовши відповіді, автор із величким сумом констатує: "Я заблукавсь у всесвіті, немов сновида" (ст. 14), а далі з мовою про "жилуваті ноги", що "трузнути у тісті", і сам автор грузне в прозаїчних домислах, намагаючись присипати їх "блищиками" поетичних зворотів, щоб кінець-кінцем скінчити сальтомортале-м:

...як станеш ти на самоті
на мості,
що над світами,
стрибнувши із вікна...
...немов сновида,
який шукає за незнаним".

Другий, назвемо його умовно розділ, — "Країна золотого гомону", — це, звичайно, Україна, до якої поривається мандрівник серцем, "стуженим до яблунево-вишневих симфоній". Тут є багато описів спогляданого характеру, на томість динаміки — обмаль. Наприклад, у поезії "Вірш про отамана Петлюру", що змістом і архітектонікою дуже нагадує Тичинин "Золотий гомін" (у Тичини: "Над Києвом голуби і сонце", у Тарнавського: "Над Києвом молитва дзвонів і спів осонціних загонів...") на 60 із чимось рядків лише у двох останніх є натяк на С. Петлюру, що він "стоїть... зворушений", та й то, коли б не назва, то можна було б подумати про будь-кого:

...А Він стоїть на площ панелі зворушений, в простій шинелі".

Щоправда, в цьому розділі (як і в інших) є вірші досить вибагливої форми — терцини та клясичні стиси строфічної будови, але є і роз христані (а ля Маяковського), в яких бачимо рядки по 45 і більше літер, а є рядки по одній і по дві літери, як от "і" та "як". Виходить, що діапазон "вистрибу" О. Тарнавського має таки величенький. Отже, бувши при клясичних формах, хочеться нагадати й іншим авторам, що

не цуже добре, коли й при цих формах хтось дозволяє собі таку розкіш, як уживання нечистих, делікатно кажучи — "модерних" рим, взагалі модерної версифікації. Наприклад: "жах — кожум'як", "підваль — уклав", "прищемлі — чемні", "ціль — далечінь". Чи це ж рими? Інше діло у вільному вірші. Тут деякі "реформісти" так розхитали канони версифікації, що, либо, нашим критикам більше імпонують ті автори, що в них тяжко добрati, "яким же розміром він це уклав?", ніж автори, до яких легко вчепити якусь наличку: "імпресіоніст", "романтик", "неокласик" тощо, або ще простіше: "наслідує Олесь", чи там Самійленка, Рильського, чи когось іншого.

Щождо О. Тарнавського, то цього закиду йому аж ніяк не можна поставити, бо розміри віршів у нього цілком витримані, радше можна зауважити деякі експериментування в кінцівках рядків (рими, асонанси або й неримовані рядки). Отож щодо рим, то відмітимо лише експериментальні (це так звані лихі слави "шукання" — і то за всяку ціну!): "кукли — букви" (ст. 7) — це поміж чистими римами, отже, — не асонанси, "птиці — передтисячоріччі" (ст. 23), а на ст. 32 — ще "свіжіша": "серце — запер це" ("Хто ж нам шляхи запер це?"). Але найвишуканіша на ст. 40: "склепінь де..." і т. д., а через рядок — "...спочиньте". Після цього вже нікого не можуть здивувати такі рими, як от на тій же ст. 40: "сторічнім — вічністі", чи на ст. 47: "у наймах — розстайні", чи "йдеш — небес" (ст. 48), "Ярема — від мене", "душі — усі" (ст. 49), "безмежжя — берези" (ст. 65).

Усі наведені рими — у віршах строфічної будови з чистими ніби римами. Щождо асонансів, то близьків теж не дуже багатма прикладами, але це у віршах довільної будови, як от на ст. 18: "сУдами — збудемось" (наголос, як бачимо, теж "довільний"), і на ст. 19: "розрУчений — мУченики" (тут бачимо наголоси дактилічний і позаактилічний!). Окрім вищезгаданих, настрапляємо на штучні наголоси і в римах, як от на ст. 46: "чолосИ — роси", правда ж — багата рима? Але біда в тому, що чаголос у "колоси" звучить недобре, як і сама форма цього слова, бо множина його в нашій мові частуплена збірним — "колосся",

коли ж мова йде про множину поодиноких, то кажемо "колоски". Зустрічаємо кілька випадків і цілком недоречних наголосів, як от: "вийшов на гору", (ст. 10), і "не вгрзти" (ст. 12), "В людини руки дів" (ст. 17) — це либо ж недогляд, бож, переставивши слова: "В людини дів руки", — маємо зовсім поправний рядок і наголос. На ст. 47: "аж виходи із двору хтось напроти" (слід би "виходив", за зразком: "внісив, винісив, винісила" тощо). На ст. 50: (серце забилося) "...в запалах грудях старця", "Ти сполохАла з серця чорний смуток" (ст. 46). Коли сказати "сполошила", то було б краще, бо так натуранний, а не силуваний наголос.

За своєманітну "поетичну вільність" можна вважати звичку деяких наших поетів уживати паралельні форми слів, з яких частина належить "старшому братові" або "західному сусідові", і тільки деякі — до архаїчних форм. Але біда саме в тому, що ті архаїчні ніби форми нічого не відтінюють і часто взяті бувають просто тому, що добре вклалися у розмір вірша. Ось приклади із цього ж автора. На ст. 13 — "де звізд симфонії", хоч це з циклу "Музика зоряних доріг". На ст. 50 — "Лише піски пустелі" (рима — "шинелі"), а на ст. 9 — "піти мені в пустиню". Або ще такий рядок на ст. 24: "знаїдеш теплінь зеленого затишья" (в російській мові це звучить: "найдьош теплинъ зельянаво затишья") — " теплінь — теплинъ", "затишья — зАтишок". На ст. 31 — "ігрець" — це про грача в карти, а не про того, що "і на дуду грець!" Чому, наприклад, на ст. 34 — "в завмерлій тишині опущеної хаті", а на ст. 40 — "Слухає: тиша, що бурю віщує невпинно". Якщо автор хотів архаїзмом підкреслити маєстичність стихії, то в другому випадку більше пасувала б "тишина", а "тиша" — в описі покинутої хати. Також на ст. 46 — "запашні отави" либо ж і вжито лише для рими, бо сіно другого укусу, на жаль, уже не запашне через брак сувіття і колосків. "Ось хвіртка до садку" (ст. 30) — тут слід було б ужити форми із закінченням на "а" — "до садка" (суфікс "ок": гайок — гайка, лужок — лужка і т. д.).

Мабуть до прикого недогляду слід зарахувати вживання у віршах форми "заулок" (ст. 56), бож цілій цикл звєтися "Завулок без-

вістей", але в цьому ось рядку відчувається, що з ним щось не в порядку: "А ми теж мріяли у синю далечінь" (ст. 59), бо можна мріяти не щось, а про щось, або — щось робити (зробити), тобто це стан активний. Є ще форма слова "мріти" (стан пасивний) — "На обрії он мріє ліс" (тобто — бовваніє). На ст. 61 зустрічаємо рядок: "І про війну без змислу і підстави". Мабуть, тут слово "змисл" автор розумів у значенні "глупість", а в цьому значенні це буде русизм, бо "змисл" — здатність органів зовнішніх почуттів відчувати й передавати враження. Також хибна форма "щастя невловиме" (ст. 68), бо українська мова свідомо уникає дієприкметників із наростиом "имий" (тут треба "неуловне"). "Пристанути б у стіп недовершених мурів" (ст. 76), — тут наголос на третьому складі від кінця, отже, подвоювати "н" не потрібно, бо з подвоєним "н" наголос падає на другий (від кінця) склад, і тоді слово набирає значення неможливості до виконання.

Не відомо, чому вжито "планети", тоді як правописний словник Гр. Голоскевича подає "плянети", natomість слово "клярнети" вжито з пом'якшенням, хоч словник допускає обидві форми? На ст. 28 — "Це той же храм, що виснився був червам" — форма давноминулого часу, але тут вона недоречна, бо того другого часу минулого в цьому речені нема, тож і слово "був" тут цілком зайве. Помітне тут також і спущення тяжкої пошести — "йокання" і "оїкання" на початку віршового рядка (ст. ст. 34, 42, 54, 73, 75) і навіть у контексті поміж приголосними: "Вже з трьох шляхів йдуть вороги". На ст. 48 — "українських піль" — два ляпуси: відомо ж бо з граматики, що в нашій національній нації не рекомендується скорочувати "у" на "в", і що множинна форма родівника має бути "полів" як і "морів" (а не польська — "пуль", "муж").

Отож згадаємо тут ще про кілька яскравих польонізмів: "Вільгость" (ст. 8), "І відійдеш... там, де сонце застеляло тінь" (ст. 26) — тут слово "там" у значенні "туди", "заше" (ст. 46). А ось синтаксичний польонізм: "...твоя провіна, що карою оцей земний твій шлях" (ст. 17) — слід би: "що с тобі карою", або: "що земний твій

ОДУМІВСЬКА ХРОНІКА

ПЛЕНУМ ОДУМ-У У ФОРТ ВЕЙН

1 березня ц. р. в місті Форт Вейн, Індіана, відбувся пленум ОДУМ-у філії західних штатів Америки, в якому взяло участь 20 представників від філій та гостей з таких міст: Міннеаполіс-Сейнт Пол, Чікаго, Детройт, Форт Вейн та Клівленд. З різних міст з'їхалися представники від філій, щоб обговорити одумівські справи та зактивізувати працю філій. О год. 3-тій полоудні з'їзд відкрив голова місцевої (Фортвейнської) філії ОДУМ-у Віктор Стельмащенко. До президії пленуму обрано Олексія Коновалу як голову та Василя Пономаренка, як секретаря. Пленум розпочав працю молитвою "Отче наш". Звіти із діяльності окремих філій ОДУМ-у подавали: Ол. Палець — Міннеаполіс, Віктор Стельмащенко — Форт Вейн, Галина Колосюк — Детройт, Олексій Коновал — Чікаго, Василь Пономаренко — Клівленд. У звітах і дискусіях затворювали й обговорювали різні одумівські справи. Зокрема багато уваги присвячувалося обговоренню можливостей поширення та розбудови матеріальної бази журналу "Молоді України", та ідейно-виховній і організаційній діяльності в ОДУМ-і. Все це занотовано і схвалено в резолюції пленуму. У дискусіях брали участь: Олександер Палець, Ол. Гуша, Леонід Рябокінь, Олексій Коновал, Галина Колосюк, Таня Зінченко, Василь Пономаренко, Віктор Стельмащенко та інші. Деяким філіям зроблено закид, що вони не виконують постанов Гол. Управи. Ухвалено влаштувати зустріч зах. філій ОДУМ-у цього літа в Чікаго, а Загальну Зустріч ОДУМ-у Канади й США біля Ніягарського водопаду в Канаді, та щоб Загальний УІІ З'їзд ОДУМ-у відбувся у одному з міст центральних штатів. Після пленуму відбулася товариська вечірня. Пленум пройшов на високому діловому рівні, в гарній товариській атмосфері.

ЛІТЕРАТУРНИЙ ВЕЧІР І. БАГРЯНОГО В КЛІВЛЕНДІ

8 березня ц. р. філія ОДУМ-у в Клівленді влаштувала літературний вечір, присвячений аналізові твору І. Багряного "Огненне коло" — повісті про трагедію під Бродами. Вечір влаштовано у залі "Лемко", відкрив його Василь Пономаренко, розповівши коротко про життя і творчість І. Багряного, а пізніше попросив до слова літератора Олександра Ярового. Доповідач зробив повний літературний аналіз твору, що його присутні вислухали з великою увагою. Доповідач зазначив, що не будучи історично-документальною, ця повість все ж таки має чимале історично-пізнавальне значення, як художній твір, у основу якого взято дійсні події. Головним героєм твору є дівізія "Галичина", а окремими індивідуальними героями — Роман, Петро, Ата й інші. Всі вони — збріні образи. В основному автор показав галицьку і не-галицьку молодь — цвіт землі української, яка гинула в боротьбі за чужі інтереси. Під образом Ати доповідач розуміє силу волі. Над цим образом, як символом волі, було найбільше дискутовано. Дехто не розумів синтетичності цього образу і вважав Ату цілковито конкретним образом. Щодо того, хто забив дівчат-полонених, то, на думку доповідача, це був німецький вищий офіцер, а не галичанин, як дехто твердив. Що закидали авторові неправдиве насвітлення фактів творення дівізії, перевагу художньої вартості над ідейною. Уважали, що автор ламає все старе, а заставляє вчитись математики, що воріженьки самі не згинуть, як роса на сонці, а що іх треба нищити. Досталось авторові і за вишиваних дядьків. Дехто не погоджувався, що Ата — символ волі і не розумів, що це за така сила волі, яка ніби все трощила й нищила перед собою. Деякі дискутанти говорили до теми, а чимало й не до теми. Доповідач вияснив присутнім все для них незрозуміле. Вечір назагал пройшов добре і присутні дякували О. Яровому за змістовний аналіз твору. Присутніх було 40 осіб.

В. К-о

шлях — це кара тобі" Також у "У молитві за поляглих" — звертання: "О, Пане, справедливий будь для тих, що впали" (ст. 52 і до кінця вірша) — теж польонізм, бо в поляків нема слова Господь, а в нашій мові цей архаїзм був би якраз доречний! Так само й "Даруй про-

вину" (ст. 53), бо в нас "дарувати" (звідси "дарунок, подарунок") уживається лише в прямому значенні, а коли мова йде про якесь провину, тоді кажуть — "пробачте, вибачте, простіть". Так само і "двигати" ("двигати віки", ст. 76). тут же "пристанути" (спинитися, зупи-

нитися). "Впало в вічність, наче в хлань" (ст. 22). Ця злощасна "хлань" так часто вживана в книжці, що ніяк не можна її обминути. Либо ж автор поза польську "отхлань" не чув, що українська мова має: безодню, прірву, безкрайть тощо.

Ще погляньмо на осяги авторові в боротьбі з русизмами. Либо ж їй тут показники — не дуже показні... Поминаємо: пустиню, звізди, угли, тьму та інші слова, які існують ніби як паралелізми до суто українських слів, іноді ж виступають "переможно" як "архаїзми" а візьмемо тільки "махровис" (рясні) русизми, як от на ст. 9: "Хватаючи за слід", "мов чотки" (ст. 26), "шляхи запер" (ст. 33), "значила гулко" (ст. 47), "чи погиб" (ст. 65), "метелик з кукилі" (ст. 7), "війну без змислу і підстави" (ст. 61 — тут у значенні "смислу"), "і заставляв гнаних і голодних поклін нести йому" (ст. 62), "в платок мовчання" (ст. 75), "чорний смуток ...наче ворон" (ст. 64), а на ст. 43 — "Над Києвом, мов чорний круж". А вже до найяскравіших русизмів належить слово "гам", ужите на ст. 65 в реченні: "серед гаму гнилих таборів". Отаке собі безголосне слівце як "гам", а пружиться "згамати", в даному разі тільки заглушити, наші чудові синонімічні — гамір, галас, гомін, гук, гармидер і чимало інших, отже, виходить, що цією гамою відтінків автор, свідомо чи несвідомо, нехтує, бо вони йому чомусь "не співають".

Ще варто згадати деякі, на нашу думку, не дуже вдатні чи ризиковні звороти, як от: "Звисає з вікон виноградом тьма" (ст. 45). Цілком зрозуміле авторове побожне бажання висловлюватися якось... оригінально, по-новому, та чи ж доцільно і треба силоміць притягати за чуба протилежні поняттям і суперечливі між собою і нашою до них поставою слова? Як у звороті "Вилетіло небо, небо — безконечність" (ст. 71), так і тут — узято елементи суперечні. Ще якби тьма та була забарвлена чи промінням (заграва), чи хоч ледве помітним місячним сяйвом, може б тоді й "виноград" не так би цей образ переорював. Так само й речення на ст. 36 — "Знов тиждень розлічну, що із душі зітре дощем понурих дум — поривних мрій фрегати" — справляє враження, що це або замах з невистачальними (марними) засоба-

ми, або ж ті фрегати занадто легкі, як і взагалі всі повітряні палаці. "Не заблудити між заулками, де чуйне вухо, мов мікрофон, виловлює шепотіння, якого й не було в душі" (ст. 56) — вся ця строфа загадкова і не точні в ній вислови. Це щось на подобу московської "заумної речі" (позазумової мови). Ну як таки можна виловлювати шепотіння — "якого й не було в душі"?

Прочитавши вищеприведені констатациі, автор і його приятелі, можливо, подумають: "Так от причепа! Самі тільки тіньові боки бачить, а чогось ясного й не помічає". Та фальшивий був би такий висновок, бо жодного чіпляння тут немає, як також і навмисного наміру — зневажити чи знеохотити автора до дальшого писання поезій. Було тільки єдине і щире бажання нагадати О. Тарнавському твердження древніх мислителів, що "поезія — мова богів" і що слід до неї ставитись якнайуважніше. Пригадаймо ще й нашу стародавню приказку: "Хто кого любить — той того й чубить!" Отож, саме вказуванням на недотягнення хочеться підкреслити, що автор загалом доброї книжки "Мости", коли пройметься бажанням самоудосконалюватися, зможе написати ще не одну далеко кращу збірку справжніх поезій.

Щоб не бути голословним, подамо кілька яскравих прикладів, з яких можна зробити добрий висновок саме в дусі попередньо сказаного. Ось вони:

"...на шляху поколінь іде Кривавий Кат і значить слід червоним брудом..." (ст. 16).

Оте "червоним брудом" є справді оригінальне, не заялене означення поняття про наслідки терористичної діяльності кремлівських можновладців. Або таке доповнення образу того ж самого порядку: "...думка — волею вагітна в обрамуванні касарняного моралу", "...тоді, як у підвалах серця заблімає свіча ілюзії" (ст. 21), "Приманний чар стрункої самоти, як квітне світ у сплетах марень. І любо так із вітром понести думки крилаті понад хмары" (ст. 29). — Okрім поданих прикладів, що вказують на невпинне зростання автора, є в книжці чимало прикладів

його вдумливості і розуміння справжньої суті речей, тобто становища і настроїв української еміграції. Наприклад:

"Станув з клуночком надії і віри мандрівник серед доріг незнайомих, в просторів полоні, з серцем, розспіваним спогадом радостей дивних, стуженим до яблунево-вишневих симфоній" (ст. 40).

Або такі метафоричні звороти: "І знов, і знов чекаю я на тебе, заслуханий у ніжний шелест трав, біля тополі, що торкає небо..." (ст. 45). І ще наведемо одну прекрасну строфу:

"Щоб не приспати нам високих прагнень зрівів — порнів пречудних у сірині життя, коли ростуть в душі, мов вистриб хвиль, бурхливі думки неспіймані й за обрії летять" (ст. 36).

Також і вживання саме таких, а не інших паралельних форм слова доводить, що автор починає критично дивитися на матеріал, що ним орудує: "...відносно образу, що зроджений в душі глибинах, немов ростина, яку в коштовній вазіти беріг..." (ст. 22), "...постарівсь я і — радості не знавши — згубив її, мов птаху серед нив" (ст. 46). (Родовий відмінок однини жіночого роду "птаха" — це стара народна форма, що подекуди ще й досі збереглася, форма "птах" — пізнішого походження і постала вона під впливом польської мови). Або ще така форма слова — "невмовклиця луна" (ст. 49), що добре заступає не властиву нашій мові форму — "немовкнучка". Так само й такий вдатний зворот, як: "...де сумус принишке безмежжя, де під вітру осінній псалом тужать верби..." (ст. 65) — все це переконливо свідчить за те, що автор недарма напружує свою творчу фантазію, що він незабаром досягне довершеності в орудуванні словом, як матеріалом мистецтва поезії.

Цей побіжний розгляд цікавої збірки поезій "Мости" можна закінчити найщирішим побажанням авторові дальших успіхів на шляху його творчого зростання.